

”Ett beteende som mitt måste straffas och skulden skulle betalas i blod”

En kvalitativ studie om socialförvaltningens arbete med hedersrelaterat våld: begränsningar, utmaningar och brister.

Rana Alsabek

Husni Aidi

Examenarbete i socialt arbete
15 hp
Socionomprogrammet
Vårterminen 2023

Malmö Universitet
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

”Ett beteende som mitt måste straffas och skulden skulle betalas i blod”

En kvalitativ studie om socialförvaltningens arbete med hedersrelaterat våld: begränsningar, utmaningar och brister.

Rana Alsabek

Husni Aidi

Alsabek, R & Aidi, H. Ett beteende som mitt måste straffas och skulden skulle betalas i blod. En kvalitativ studie om socialförvaltningens arbete med hedersrelaterat våld: begränsningar, utmaningar och brister. *Examensarbete i socialt arbete. 15 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för socialt arbete, 2023.

Nyckelord: heder, hedersnormer, hedersrelaterad våld och förtryck, hedersutsatta

“A behavior like mine must be punished and the guilt would be paid in blood”

A qualitative study of the social administration's work with honour-related violence: limitations, challenges and shortcomings.

Rana Alsabek
Husni Aidi

Alsabek, R & Aidi, H. A behavior like mine must be punished and the guilt would be paid in blood. A qualitative study of the social administration's work with honour-related violence: limitations, challenges and shortcomings. *Degree project in social work, 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of social work, 2023.

Abstract

This study aims to highlight the challenges and shortcomings that affect social work related to honor-based issues, which often result in individuals at risk of honor-based violence choosing to remain in oppressive situations, regardless of the consequences. We have conducted semi-structured interviews with social workers who address these problems in various professional roles, including social secretaries, counselors, foster homes, and organizations that work with preventive measures.

Scientific articles, books, and reports were used in the study to gain deeper insight into the subject. The material was analyzed based on intersectionality, systems theory, and anomie theory to gain a more profound understanding of the subject from different perspectives. These perspectives help analyze the factors that contribute to honor-based violence and oppression, and how the interaction between these factors can reinforce honor norms in Sweden.

The results reveal shortcomings in addressing honor-based problems, such as a lack of cooperation, knowledge, and interventions. These deficiencies, among other factors, restrict the opportunities for victims of honor-based violence to escape their destructive situations. The study also underscores limiting factors such as victims' low trust in authorities and insufficient long-term measures following a break-up. The segregation of ethnic groups in Sweden and its consequences is a recurring theme, focusing on how cultural distinctions and segregation can reinforce honor norms in society.

The study also points out a lack of adequate strategies and sufficient knowledge about how to effectively address honor norms within schools and social work, often overshadowed by the fear of being accused of racism. A key conclusion is that more knowledge about the issue is needed, along with the development of interventions for non-emergency cases that are

grounded in a deeper understanding of the cultural context. It is also essential that the stigma surrounding terms such as "honor culture" and "honor-related violence" be eliminated, promoting a more productive debate and dissemination of knowledge at different levels, among politicians, in social work, in schools, and among immigrants. Additionally, the study emphasizes the need to improve integration efforts.

Keywords: Honor, honor norms, honor-related violence, oppression, individuals subjected to honor-related oppression or violence.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering	7
1.1 Syfte	9
1.2 Frågeställningar	9
2. Kunskapsläge och bakgrund	10
2.1 Begrepp	10
2.2 Utmaningar, brister och begränsningar	11
2.2.1 Brist på kunskap	11
2.2.2 Kulturskillnader	11
2.2.3 Skyddade boenden	12
2.2.4 Skam	14
2.2.5 Inom skolan	15
2.2.6 Heder, religion, och politik	17
3. Teorier	19
3.1 Systemteori	19
3.2 Anomi	20
3.3 Det intersektionella perspektivet	20
4. Metod	22
4.1 Databesamling	22
4.2 Urval	23
4.3 Dataanalys	23
4.4 Kritik	24
4.5 Forskningsetik	24
4.6 Arbetsfördelning	25
5. Resultat och analys	26
5.1 Brister	26
5.1.1 Brister i samverkan	26
5.1.2 Skyddsnet	28
5.1.3 Brist på kunskap	29
5.1.4 Brist på insatser för icke-akuta ärende	30
5.2 Begränsningar	32
5.2.1 Rädsla och låg tilltro till myndigheter	33
5.2.2 Familjebandet	34
5.2.3 Ytterligare faktorer	35
5.3 Utmaningar	36
5.3.1 Heders problematikens komplexitet	36
5.3.2 Politisk debatt: den som är svensk och den som inte är svensk	38
5.3.3 Den osynliga utsattheten	39
5.3.4 Inom skola	42
5.3.5 Kulturalisering och normalisering	44

5.3.6 Myten om oskuld	46
6. Avslutande diskussion	49
6.1 Metoddiskussion	49
6.2 Resultat- och analys diskussion	50
6.3 Förslag till vidare forskning	51
7. Referenser	52
8. Bilagor	55
8.1 Bilaga 1 - Informationsbrev	55
8.2 Bilaga 2 - Samtycket från deltagare	56
8.3 Bilaga 3 - Medgivande från handledare	57
8.4 Bilaga 4 - Tillstånd från verksamhetschef	58
8.5 Bilaga 5 - Intervjufrågor	59

1. Inledning och problemformulering

Hedersproblematiken var ett ouppmärksammat ämne i Sverige, främst på grund av brist på förståelse och insikt i ämnet och dess komplexitet (Jönsson, 2022). Dock har detta förändrats betydligt efter mordet på Fadime Sahindal 2002, en händelse som ruskade om hela Sverige och satte hedersfrågor i ett mer framträdande ljus (Ibid).

Under sin livstid kämpade Fadime för att självständigt kunna välja vem hon skulle vara tillsammans med. Hon var en kurdisk tjej som blev kär i en svensk man, ett förhållande som var oacceptabelt och ansågs straffbart enligt hennes familjs hedersnormer. Fadime utsattes för allvarliga hot från sin släkt och familj. Hon vände sig till samhället för hjälp och skydd och anmälde hoten till polisen. Trots detta underskattade polisen allvaret i hoten, och till slut blev Fadime tragiskt mördad av sin egen far (Zachariasson, 2017).

- ” Jag hade dragit skam över familjen och hotade deras ställning gentemot deras omgivning. Det skakade om deras värld och skrämde livet ur dem. I deras ögon hade jag alltså förvandlats från en fin kurdisk flicka till en uppkäftig hora som trodde att hon var något bara för att hon levde i Sverige. De var tvungna att bevisa för sin omgivning att de kunde hantera problemet, för att bevara sin heder. Ett beteende som mitt måste straffas och skulden skulle betalas i blod” (Ibid.).

Fadimes tal i riksdagen, citerat tidigare, markerar en tragisk händelse som senare resulterade i hennes egna mord framför sin mamma och systrar (Ibid.). Detta var inte det första eller enda hedersmordet i Sverige. Redan innan Fadimes död diskuterades hedersrelaterade frågor, men det var efter hennes mord då uppmärksamheten kring ämnet ökade betydligt (Bock, 2011).

Mordet har uppmärksammat nationellt och internationellt, och debatten kring hedersproblematiken har intensifierats (Hussein, 2017). Aftonbladet har publicerat över 100 nyhetsartiklar om Fadimes kamp mot hedersrelaterat våld och förtryck, och hennes begravning blev en nationell händelse som berörde många. Trots att Fadime sökte hjälp från svensk polis, politiker och medier kunde det svenska samhället inte skydda henne från att bli mördad i hederns namn, vilket väckte stor upprördhet. Under år 2002 fanns det alltså en betydande brist på kunskap hos myndighetspersoner, inklusive polisen, när det gäller hederskultur och hedersmord (Ibid.).

Enligt en rapport som publicerades av Socialstyrelsen 2019, det vill säga 17 år efter mordet på Fadime, så är hedersrelaterat våld och förtryck fortfarande vanligt i Sverige. I rapporten nämns en kartläggning som gjordes i Uppsala kommun där 26 procent av flickor och 7 procent av pojkar i årskurs 9 har angett att de inte får självständigt och fritt välja sina framtida partner (Socialstyrelsen, 2019).

Sverige har tydlig lagstiftning mot våld och övergrepp. FN:s konventioner. Det betonar barnets bästa, förbud mot könsstympning enligt Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Sverige har infört straffrättsliga och civilrättsliga åtgärder mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Äktenskapstvång kriminaliserades 2014 och utländska barnäktenskap förbjöds 2019. 2020 infördes även brottet barnäktenskapsbrott. Sedan 1 juli 2020 förhindras barn från att resa utomlands för äktenskap eller könsstympning genom utreseförbud enligt Lag (1990:52) om vård av unga, för att skydda och förebygga

(hedersförtryck.se). Hedersförtrycket kriminaliserades enligt svensk lag från och med 1 juni 2022. Ett brott med hedersmotiv kan då leda upp till 6 års fängelse (Polisen, 2022).

Hedersproblematiken utgör ett betydande hinder i nutida samhällen, med Sverige som ett framträdande exempel. Denna invecklade och mångsidiga fråga hänger samman med skiftningar i normer relaterade till heder. Trots att Sverige är ett ledande land när det gäller att främja jämlikhet och individualism, fortsätter hedersnormer att skapa press, ofta accentuerad av en invandringskontext. Heders konceptet har undergått en utveckling och inbegriper numera både män och kvinnor. Sverige arbetar aktivt för att främja självständighet och personlig utveckling hos alla barn, oavsett kön, via barnuppfostran och utbildning. Även äktenskap normerna har omformulerats för att ge par jämställda rättigheter och gemensamt beslutsinflytande, medan traditionella hedersnormer, som polygami, hemgift och kusinäktenskap, numera är kriminaliserade. Betoningen på kvinnors sexualitet har gradvis förminskats i förhållande till manlig ära och självvärde, och investeringar i döttrar sker i högre grad genom utbildning snarare än genom traditionella metoder. Tekniska framsteg, såsom tillgängligheten till preventivmedel, har gett kvinnor mer kontroll över sina reproduktiva rättigheter (Schlytter & Rexvid, 2016).

Hussein (2017) belyser på invandrare förutsättningar i Sverige. Invandrare från landsbygden i Mellanöstern som flyttar till Sverige kan stöta på svårigheter att anpassa sig på grund av sina djupt rotade traditioner och kulturella skillnader. Integrationen blir ännu mer krävande för dessa invandrare på grund av deras ofta låga utbildningsnivå och begränsade läs- och skrivfärdigheter, vilket gör det svårt för dem att lära sig svenska och få tillgång till skriftlig information. Dessutom kan den snabba övergången till västerländsk kultur leda till kulturchock, vilket kan förstärka känslor av rädsla och utestängning. Balansen mellan olika rättssystem, som sharialagar och det svenska rättssystemet, är en annan nyckelfaktor. Utan framgångsrik integration kan detta riskera att skapa mer främlingskap och ytterligare komplicera problemet med hedersproblematik (Hussein,2017).

Trots att Sverige är ett land som bygger på principerna om mänskliga rättigheter, finns det fortfarande kvinnor, pojkar och HBTQ-personer som är utsatta och lever under hedersrelaterade förhållanden. För att öka förståelsen för de sociala och individuella faktorer som bidrar till att hederskulturen fortlever i det moderna svenska samhället, genomför vi en studie för att identifiera de utmaningar och brister som socialarbetare och yrkesverksamma stöter på i sitt arbete med denna fråga. Dessutom kommer vi att studera de faktorer som gör att individer som lever i en hederskontext inte kan eller vill bryta sig loss. Genom att genomföra intervjuer med socialarbetare och andra yrkesverksamma inom området, hoppas vi kunna bidra till ökad kunskap och förbättrad hantering av hedersrelaterat våld och förtryck.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att studera de utmaningar och brister som utgör en inskränkning för socialt arbete i att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Dessa utmaningar och brister studeras i detta arbete utifrån socialarbetares perspektiv. Genom detta vill vi uppnå förståelse till faktorer som bidrar till att hederskulturen fortlever i Sverige.

1.2 Frågeställningar:

1. Vilka utmaningar och brister upplever socialarbetare när det gäller arbetet med hedersproblematiken?
2. Vilka begränsningar kan hedersoffert uppleva när hen försöker att ta sig ur hederskontexten, utifrån socialarbetares perspektiv?

2. Kunskapsläge och bakgrund

I detta kapitel kommer vi att redovisa de begrepp och kunskapsläge som är relevant för vår uppsats. Detta kapitel innehåller information som baserar sig på olika böcker, rapporter och vetenskapliga artiklar. I sökandet efter relevanta artiklar har vi använt oss av tre olika databaser, nämligen SwePub, PsycInfo och Sociological Abstracts. I sökandet använde vi olika sökord såsom *hedersrelaterat våld*, *hedersmord*, *hedersnormer*, *skam*, *utmaningar*.

Kapitlet omfattar två olika avdelningar där i den första förklaras några begrepp som vi har använt i resultat- och analysdelen. Den andra avdelningen är däremot delad i 6 olika avsnitt där var och en av dem lägger fokuset på ett specifikt område. I avdelningen tas upp olika utmaningar, brister och begränsningar som uppstår i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa avsnitt är nämligen brist på kunskap, kulturskillnader, skyddade boenden, inom skolan samt heder, religion och politik. I kapitlet diskuteras även olika faktorer som begränsar heders offret från att ta sig ur hederskontext, såsom skam, kulturaliseringen och isoleringen som offret upplever efter uppbrottet.

2.1 Begrepp

För att ge en bakgrund och förståelse om problematiken har vi valt i denna avdelning att förklara vad heder innebär i hederskulturen, vad ett patriarkalt och kollektivt samhälle är samt vad är hedersmord och skam och hur är de tätt sammankopplade med varandra.

Begreppet *heder* definieras olika i olika kulturer. I hederskulturen finns det vissa hederliga egenskaper och förväntningar som en man ska leva upp till, som bland annat att vara generös, försvara sitt land, men framför allt kunna övervaka och kontrollera kvinnans sexualitet. Detta är mannens viktigaste uppgift som hen måste utföra för att inte hamna i skam och vanheder (Hansson, 2010). Att inte hamna i skam är alltså drivkraften för hedersförövaren, vilket gör att hen övervakar, kontrollerar eller till och med mördar i hedersnamn (Schlytter & Rexvid, 2016; Baianstovu, 2017).

Skam är en grundläggande mänsklig känsla som har en stor betydelse i hur vi betar oss i förhållande till våra sociala sammanhang. Skamkänslan är alltså en social mekanism som vi utgår ifrån för att handla rätt (Hansson, 2010). Trots att skamkänslor förekommer i alla kulturer, kan det som anses som skamligt skilja sig märkbart från en kultur till en annan (Payne, 2015). Något som skapar konflikter i detta sammanhang är att personer med hedersnormer anser något typiskt, som kvinnans sexualitet, är skamligt, medan andra i mer sekulära samhällen inte upplever detsamma (Hansson, 2010).

Skam är inte endast något som själva individen upplever, utan även något normativt. Detta innebär att det finns specifika samhällsnormer för hur en individ bör känna (Schlytter & Rexvid, 2016). Att ha heder eller att hamna i skam är starkt avgörande faktorer för hur kollektivet förhåller sig till individen. Hederskulturen är närvarande i det som kallas för *ett kollektivistiskt samhälle*. Sådana samhällen kännetecknas av det starka sociala sambandet mellan samhällets alla individer. Heder i detta sammanhang bygger mycket på ens relation till andra. Att tillhöra en familj, en grupp eller en sekt där alla följer hedersnormer leder till en stor status och stolthet bland andra i kollektivet (Hussein, 2017). Om någon individ däremot bryter dessa normer så skadas hela familjen eller sekten. I kollektivistiska samhällen drabbar

alltså en individs beteende många andra människor, vilket innebär att alla drabbade kan bli stigmatiserade och isolerade från kollektivet. De anses vara oberättigade till kollektivets stöd eller till någon typ av gemenskap (Ibid.).

Samhällen med starka hedersnormer kännetecknas inte endast av att vara kollektivistiska, utan även patriarkala. *Ett patriarkalt samhälle* ger mannen en större status och makt i samhället jämfört med kvinnan. Huvudtanken med det patriarkala systemet är att alla inte ska ha samma rättigheter, utan det ska snarare baseras på ens kön och ålder (Baianstovu, 2017). Detta är något som flickor lär sig redan i ung ålder, nämligen att mannen har den styrande rollen och har rätten till att övervaka, kontrollera och straffa om de gör något som strider mot de patriarkala hedersnormer (Hussein, 2017). Det patriarkala tänkandet är alltså en stor bidragande faktor i hedersrelaterad våld och förtryck (Socialstyrelsen, 2019).

2.2 Utmaningar, brister och begränsningar

För att ge en bild på hur kunskapsläget ser ut när det gäller utmaningar, brister och begränsningar i arbetet med hedersfrågan har vi valt att presentera i denna avdelning den kunskap som vi har ansett vara relevant för vårt syfte och frågeställningar. Denna kunskap kommer att erbjuda en förståelse av hedersproblematiken och dess olika aspekter.

2.2.1 Brist på kunskap

Enligt Riksdagsförvaltningen finns det stora brister när det kommer till hantering av hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. En av de bristerna handlar om brist på aktuell och korrekt information. Sveriges jämställdhetsminister presenterade utdaterade data, vilket indikerar att det finns brist på kunskap och intresse för ämnet på högsta nivå (Riksdagen, 2020). Jämställdhetsminister rapporterade för SVT i oktober 2020 att 100 000 ungdomar utsätts för hedersrelaterat våld i Sverige. Detta är baserat på statistik från 2014. Nyare studier antyder dock att antalet drabbade var 240 000 år 2017. En annan brist handlar om frånvaron av regelbunden nationell statistik om hedersrelaterat våld och förtryck. För närvarande saknas det kontinuerlig nationell statistik i detta avseende. För att lösa denna brist föreslår Sverigedemokraterna att det inrättas regelbundna nationella undersökningar och statistiska uppföljningar (Ibid.).

2.2.2 Kulturskillnader

Socialarbetare står inför utmaningar när de arbetar med hedersrelaterat våld, inklusive att balansera trygghet och frihet för barn, hantera motsägande berättelser i familjer och att bedöma riskerna av potentiella dödshot när de försöker att förstå språkliga och kulturella skillnader i hotfulla uttryck. Trots att hot kan vara metaforiska i vissa kulturer, måste socialarbetare agera beslutsamt för att förebygga tragiska händelser (Baianstovu, 2012).

En annan utmaning är samhällets överdrivna oro för familjer med patriarkala strukturer, vilket kan leda till att invandrarfamiljer med interna konflikter misstänks för hedersvåld. Detta kan skapa stereotyper där invandrarbakgrund ses som ett problem, vilket komplicerar

socialarbetarnas arbete. En felaktig allmän uppfattning om att ungdomar från familjer med starka patriarkala värderingar ständigt utsätts för våld kan även skapa problem. För att hantera dessa utmaningar är det avgörande att socialarbetare genomför noggranna analyser av varje enskild situation och att undvika överilade ingripanden. De måste navigera mellan samhällets fördomar och sitt uppdrag att skydda sina klienter, vilket oftast innebär att de ska göra svåra och komplexa avvägningar (Baianstovu, 2012).

Baianstovu belyser även paradoxen i demokratins strävan efter jämlikhet och erkännandet av särskiljande kulturella egenskaper. Två olika synsätt framhävs: "likhet" och "särart". "Likhet" antyder att alla medborgare har liknande behov av samhällets service, vilket kan vara rättvist på ytan, men samtidigt riskerar att ignorera människors unika kulturella identiteter. "Särart" å andra sidan, kan erkänna kulturella identiteter, men kan också legitimera patriarkala och/eller religiösa strukturer, vilket kan i sin tur leda till att individuella rättigheter försvagas inom vissa grupper. Denna dynamik kan utmana den demokratiska ordningen och befästa maktstrukturer som strider mot den (Baianstovu, 2012).

Baianstovu diskuterar även kulturalisering inom svensk forskning och socialtjänst samt dess konsekvenser. Kulturalisering innebär att sociala problem och ojämlikheter förklaras endast utifrån människors kulturella bakgrund, samtidigt som strukturella faktorer bortses ifrån. Detta leder till en uppdelning mellan en homogen svensk kultur och mer traditionella invandrarkulturer, vilket kan leda till diskriminering och stereotypisering. Invandrare betraktas ofta som bristfälliga i termer av kompetens, sociala färdigheter och kunskap om samhället, medan svenskhet ses som avgörande och överlägset (Baianstovu, 2012). Vissa socialsekreterare, såväl som andra myndighetspersoner, har oftast föreställningen om att klienter med invandrabakgrund är okunniga, utbildade och saknar kunskap om det svenska civiliserade samhället (Mattson, 2021). Institutionerna fokuserar på invandrades brister och undviker att undersöka de kulturella aspekterna av ojämlikhet. Politiker, myndigheter och tjänstemän skapar ett "integrationsfält" där endast de som delar deras åsikter accepteras, vilket leder till en reproduktion av makthierarkier och begränsar möjligheterna för dem som inte passar in i systemet. Denna uppdelning har allvarliga konsekvenser för samhället och marginaliserar invandrargrupper (Baianstovu, 2012).

2.2.3 Skyddade boenden

En av utmaningarna som finns med arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck inträffar när ungdomarna separeras från sina familjer och flyttas till skyddade boenden. Även om boendet är en skyddad plats med utbildade personal där heders offret får vara trygg och säker, så finns det vissa problem som medföljer flytten dit och som man ännu inte kunde hitta lösningar till (Hussein, 2017). Uppbrottet med familjen är en stor vändpunkt i livet för den hedersutsatta personen, vilket orsakar många konsekvenser och förändringar i personens liv. Den hedersutsatta som tar steget att lämna sin familj har inte sällan dubbla känslor inför detta steg. Även om hedersutsatta personer står emot familjens hedersnormer och begränsningar så innebär det inte att de hatar sina familjer, utan tvärtom. Familjerelationerna betonas extra mycket i kollektivistiska samhällen, vilket försvårar uppbrottet med familjen ännu mer. Hedersutsatta personer befinner sig i detta fall i en form av ambivalens då de längtar till att gå tillbaka hem till sina älskade familjer samtidigt som de mår dåligt av familjens stränga hedersnormer och begränsningar (Ibid.). Ambivalensen som hedersutsatta har är inte enbart gentemot sina familjer utan även gentemot socialtjänsten. Detta märks när hedersutsatta

personer plötsligt ångrar kontakten med socialtjänsten och tar tillbaka sina anmälningar, för att sedan återuppta kontakten och anmäla på nytt (Ibid.).

Man kan säga att den hedersutsatta som tar steget att lämna sin familj upplever en inre konflikt som kan i många fall resultera i att hen väljer att gå tillbaka till sin familj. Detta kan bero på tanken att en familj som begränsar en är bättre än ingen familj alls, men det kan även handla om känslan att hen har valt ett liv som hen inte kan orientera sig i. Livet i skyddade boenden brukar därför beskrivas med termer som social och emotionell utanförskap, ensamhet och övervakning (Baianstovu, 2017).

Flera som har varit placerade i skyddat boende förklarar att de fick känslan att de har rymt från ett fängelse där hedersnormerna var dominerande, till ett annat där övervakning och kontroll begränsar ens frihet och självständighet (Baianstovu, 2017). Ett exempel på en sådan kontroll är att hedersutsatta personer kan hindras från att använda sina mobiltelefoner i skyddade boenden. Detta är med tanke på att familjen kan, genom mobiltelefonen, spåra ens nuvarande plats. Att använda mobiltelefoner och ha konton på sociala medier kan vara ett sätt för personerna i skyddade boenden att känna sig mindre isolerade. Däremot är det otillåtet för dem att göra det för att det riskerar deras säkerhet (Baianstovu m.fl., 2019).

Isoleringen är en bestraffningsmetod som familjer i hederskontext använder gentemot den hedersutsatta. Denna isolering kan ta sig i olika former och den kan resultera i psykiska såväl som fysiska besvär för hedersoffret. Ett exempel på hur isoleringen kan ta uttryck i form av psykiskt våld är när alla familjemedlemmar sitter i ett och samma rum men ingen pratar med den hedersutsatta, som om hen vore osynlig för dem (Baianstovu & Gramnaes, 2022). En annan typ av isoleringen, som är en form av det fysiska våldet, är den långvariga isoleringen som personen kan utsättas för där hen låsas in i ett rum utan mat och vatten, vilket är allvarligt livshotande (Ibid.). Oftast är det så att när den hedersutsatta isoleras så upplever hen inte bara fysiskt eller bara psykiskt våld, utan snarare en kombination av båda två.

I de kollektiv som styrs av hedersnormer så utövas isoleringen inte bara gentemot hedersoffret, utan även offrets familj kan bli isolerad från kollektivet. Familjens i sådana fall stämplas och betecknas som hot för de patriarkala hedersnormerna. Därför tvingar kollektivet dem i vissa fall till att lämna sitt hem och flytta från bostadsområdet (Hussein, 2017).

Att den hedersutsatta individen tar ett stort steg såsom att lämna ens familj med syftet att uppleva friheten som hen hade kämpat för och längtat efter, men sedan befunnit sig i en annan isolering och under en annan typ av kontroll kan orsaka en stark ångerkänsla (Hussein, 2017). Därför är det väldigt viktigt att boendepersonalen har kunskap och kompetens att bemöta sådana känslor och stödja de hedersutsatta personer med hanteringsprocessen av de här känslorna. Denna kompetens är något som oftast saknas i många av skyddade boenden (Ibid.).

Ett annat problem som uppstår när det kommer till insatsen om skyddade boenden, och även andra insatser till hedersutsatta, är kortsiktigheten. Insatserna betecknas som kortsiktiga, vilket kan öka risken att den hedersutsatta återvänds till familjen och fortsätta att leva i hederskontexten (Baianstovu m.fl., 2019). Kortsiktigheten är oftast beroende på den begränsade budget som verksamheterna har. Att ha kortsiktiga placeringar i skyddade boenden för att kunna hålla sig till boendets budget lämnar inget utrymme för den hedersutsatta att kunna hantera de komplexa känslorna som hen upplever efter uppbrottet i lugn och ro. Konsekvenserna för detta är bland annat att hedersutsatta inte hinner att återhämta sig och nå den fasaden av inre skydd och stabilitet som de behöver att ha för att kunna skydda sig själva från att åter hamna i hedersrelaterat våld och förtryck (Baianstovu & Gramnaes, 2022).

De hedersutsatta är oftast medvetna om dessa problem och många väljer därför att inte söka hjälp. De fortsätter i många fall att leva i hederskontexten bara för att undvika de negativa konsekvenser som en anmälan om hedersrelaterad våld och förtryck kan medföra. En förbättring i detta sammanhang skulle vara att erbjuda mindre omfattande insatser (Hussein, 2017).

Forskningen visar att det oftast finns insatser när det gäller akuta situationer där den hedersutsatta ska omedelbart lämna sin familj. Men det finns andra fall där situationen inte är lika allvarlig och där uppbrottet med familjen är varken aktuellt eller tänkbart för den utsatta. Därför finns det ett behov av en variation i insatserna så att det blir möjligt för den hedersutsatta att få hjälp utan att avbryta kontakten med familjen (Baianstovu & Gramnaes, 2022).

Forskningen visar även att när det gäller omhändertagandet enligt LVU lagen så läggs fokuset för mycket på flickor, medan pojkarnas utsatthet osynliggörs. Pojkarna kan betecknas som det patriarkala systemets bärare. Detta är med tanke på att ansvaret läggs främst på dem att behålla hedersnormerna samt att föra dem vidare (Schlytter & Rexvid, 2016). Även om hedersnormer ger pojkarna större handlingsutrymme än flickor, så begränsas de ändå på ett annat sätt då de tvingas till att kontrollera sina närstående kvinnor. Pojkarna förväntas till exempel att ha en större grad av självständighet i ung ålder än vad flickor behöver ha (Ibid.). Ett annat exempel på pojkarnas utsatthet och hur det läggs ett stort ansvar på dem är att pojkar, i vissa fall, får uppgift från familjen att pågå hedersmordet eftersom de får lägre straff på grund av deras unga ålder (Hussein, 2017).

Män kan, precis som kvinnor, bli bortgifta, uppleva hot och utsättas för våld i hederns namn. Deras utsatthet i en hederskontext kan ta sig i många olika former och deras manlighet kan ifrågasättas om de inte lever upp till kollektivets förväntningar (Hansson, 2010). Att pojkarna tvingas till att kontrollera sina kvinnliga familjemedlemmar anses som att de utvecklar ett socialt nedbrytande beteende, vilket ska leda till omhändertagande enligt LVU lagen 3§ (Schlytter & Rexvid, 2016). Dock är det så att pojkarna sällan omhändertas jämfört med flickorna, vilket är ett tecken på att pojkars utsatthet är osynligt. Det kan även vara så att ett och samma beteende som oftast leder till omhändertagandet av en flicka, sällan leder till detsamma om det gäller en pojke. Sådana beteenden kan t.ex. vara att prostituera sig (Ibid.).

2.2.4 Skam

Om en kvinna gör något skamligt så blir de manliga familjemedlemmarna skyldiga att tvätta bort skammen och bevara familjens heder genom ett hedersmord. Enligt kollektivet så är hedersmordet den enda möjliga utväg från denna situation som de har hamnat i (Hussein, 2017). De starka skamkänslor och den stora viljan att bli av med de här känslorna leder till att mannen blir tvungen att mörda hedersoffret även om han i grund och botten inte vill göra det. Ibland kan påtryckningarna från kollektivet och de ohanterbara skamkänslorna göra att mannen använder övervåld när han utför hedersmordet. Skamkänslor är inte något som enbart familjemedlemmarna upplever, utan även den hedersutsatta får starka skamkänslor, vilket leder till att även hon skuldbelägger sig själv (Schlytter & Rexvid, 2016).

2.2.5 Inom skola

I en artikel av Gruber (2011) diskuteras hur skolor kan användas som en plats för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld. Skolans personal har fått vidareutbildning och tillgång till informationsmaterial för att bättre förstå och hantera hedersvåld. Gruber belyser dessa metoder genom en fältstudie som visar skolornas hantering av problematiken. Författaren pekar vidare på en oroande trend i offentliga samtal och politiska dokument där hedersvåld ses som något normaliserat i vissa sekter, grupper och traditionellt patriarkala kulturer. Denna diskurs framställer ofta män från andra länder som våldsbenägna och invandrarkvinnor som förtryckta våldsoffer. Ironiskt nog bidrar detta till att det våld som svenska män utövar mot kvinnor förblir dolt, samtidigt som svenskar generellt ses som jämställda och moderna i sina relationer.

Att skolpersonalen ska ha bra kompetenser om hedersproblematiken är extremt viktigt. Detta är med tanke på att alla barn passerar genom grundskolan och en stor del av dem passerar även genom gymnasiet. Detta gör att skolan har en stor möjlighet till att upptäcka om någon elev är hedersutsatt och på det sättet blir det lättare att hjälpa eleven med att ta ut sig ur hederskontexten (Hussein, 2017). Studierna visar att hedersutsatta elever söker hjälp i första hand hos skolkuratoren, därför är det viktigt att eleverna ska ha tillit till skolverksamheten (Ibid.).

Skolan har även en uppgift att betona allas likvärdighet och belysa att alla kulturer och etniciteter är likvärdiga. En utmaning som uppstår här är att elevernas egna erfarenheter, särskilt de som befinner sig i förorterna, stämmer inte överens med det som skolan undervisar. I det verkliga livet märker dessa elever att människor med olika bakgrunder behandlas olika, inte minst på arbets- och bostadsmarknaden. Ungdomarna märker även att polisen ibland behandlar ungdomarna från förorterna på ett sämre sätt än hur andra ungdomar blir behandlade. Detta gör att eleven förlorar den viktiga tilliten till skolverksamheten (Hussein, 2017).

Guber (2011) har också påpekat att skolsystemet inte bara överför kunskap, utan också förmedlar specifika normer och värderingar, inklusive nationella sådana. Skolan kan omedvetet återskapa subtil nationalism genom dagliga lärandeaktiviteter och rutiner. Etnografiska undersökningar har belyst hur nationell identitet upprätthålls genom skolans organisation och lärarnas interaktion med elever. Skolan spelar en central roll i överföringen av tankar kring nationell identitet och gemenskap, och här integreras begreppet svenskhet i skolans insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld. Skolans ansträngningar att bekämpa detta våld avspeglar även en historisk kontinuitet i strävan efter att fostra nationella medborgare (Ibid.).

Vidare diskuterar Gruber hur nationaliteter och nationalism är konstruerade och baserade på delade värderingar, historia och kultur. Nationalistiska idéer bidrar till att differentiera människor och skapa en "vi och dem"-mentalitet där andra människor associeras med olikheter. Nationala identiteter är också starkt kopplade till etnicitet, och olika nationaliteter formar olika identiteter. Skolan är en viktig institution för att forma och upprätthålla dessa olika nationaliteter och identiteter genom att undervisa om "svenskhet" och andra normer och värderingar. Detta har betydelse för hur samhället formas och hur människor ser sig själva i relation till andra människor (Gruber, 2011).

Gruber (2011) antyder att kulturella normer och beteenden relateras till hedersvåld och förtryck. Det anses att det spridit sig till Sverige genom invandring, men förekommer främst

på specifika platser och områden, särskilt de med en hög andel invånare med invandrarbakgrund. Denna association mellan vissa platser och hederskulturer kan tolkas som en följd av en politik för geografisk sortering enligt författaren. Vidare beskrivs hur hedersrelaterat våld ofta stereotypiskt relateras till vissa länder och kopplas till centrala termer som patriarkat, heder, förtryck, individuellt och kollektivt. Författaren anser att detta språkbruk indikerar att våldet är en produkt av en annan kultur och inte i linje med svenska normer och värderingar. Författaren poängterar att ordförrådet i vissa sammanhang där han observerar är starkt och känslomässigt laddat för att förmedla allvaret i situationen och betona att hedersrelaterat våld är en fråga om liv och död. Detta sätt att prata om hedersvåld är vanligt på utbildningsdagar och i intervjuer med elevvårdspersonal samt i länsstyrelsens handbok (handboken från Östergötlands län). Detta speglar hur personer ser på hedersproblematik i Sverige.

Guber (2011) beskriver en utbildningsdag om "hedersrelaterat" våld där deltagare från olika yrkesområden närvarar. Under utbildningen används ett laddat språk med militära termer som barrikader, attackerar och skyddar, vilket indikerar att det finns en kamp för att försvara våra värderingar. En uppdelning mellan "vi och de" betonas och vikten av att försvara samhällets värderingar framhävs. Det finns en känsla av hot mot våra värderingar och ett behov av att skydda dem. Fokus ligger på att bekämpa hedersrelaterat våld samtidigt som man strävar efter att motverka "bakåtsträvande kulturer" och deras värderingar. Utbildningen betonar också betydelsen av att "civilisera" andra och deras kulturer för att skydda vår demokrati och jämlikhet. Skyddet av flickor från våld prioriteras, men det största fokus ligger på att informera och undervisa "andra" om "våra värderingar" (Ibid.).

Gruber (2011) belyser förebyggande åtgärder mot hedersrelaterat våld riktade mot både pojkar och flickor. Pojkarna betraktas som ett hot då de inte anpassar sig till svenska normer för könsrelationer och upprätthåller patriarkala beteenden som strider mot jämställdhetsnormerna. De beskrivs som förtryckare av sina systrar och utnyttjare av svenska flickor, och deras synsätt sprider sig även till ungdomar i den svenska gemenskapen. För att adressera detta arrangeras killgrupper där pojkar med invandrarbakgrund får lära sig svenska synsätt. Målet är att påverka nästa generation av unga män för att bryta med traditionerna de har vuxit upp med.

I skolmiljön används hälsosamtal med flickor för att diskutera hedersvåld. Skolpersonalen är osäker på om flickorna är medvetna om problemet och har erfarenheter att dela. Flickorna hamnar ständigt i centrum för uppmärksamhet, men denna uppmärksamhet är ofta präglad av begrepp som hederskultur och hedersvåld. Deras ursprung kan leda till stigmatisering och de blir intensivt övervakade av skolpersonalen i hur de uttrycker sig, vilka de umgås med och om de har pojkvänner. Skolan fungerar paradoxalt både som en frizon och en zon för övervakning och kontroll där flickorna ständigt är i fokus (Gruber, 2011).

Guber (2011) forskning belyser att våld i familjer och intima relationer tolkas olika i skolan baserat på elevens etniska tillhörighet, snarare än att ses som ett universellt problem som påverkar alla studenter. Studien pekar på att skolans respons på "hedersrelaterat" våld inte endast inriktar sig på att adressera faktiska våldshändelser. Istället har det utvecklats till ett omfattande projekt med syfte att uppfostra och bevara "svenska" normer, vilket fått större betydelse i de senaste läroplanerna.

2.2.6 Heder, religion och politik

Hedersrelaterat våld är en komplex fråga då den är svår att mäta och definiera (Grutzky & Åberg, 2014). Detta problem beror på flera faktorer, bland annat bristande datainsamling och politisering av ämnet. Diskussioner om hedersvåld anklagas ibland för att vara islamofobiska, trots att de som bekämpar hedersvåld inte nödvändigtvis kopplar det direkt till islam. Grutzky & Åberg (2014) utforskar orsakerna till att hederskultur fortsätter i Sverige. De identifierar kulturrelativism, omvänd rasism och uppkomsten av politisk islam som centrala faktorer. Hederskultur har kopplingar till islam, särskilt den politiska formen som strävar efter makt utöver dess traditionella områden. Men det är inte bara religiösa faktorer som bidrar till hederskulturens fortlevnad. Kulturrelativism och rädsla för att bli anklagad för rasism, "omvänd rasism", vilket leder till passivitet inför hedersvåld, spelar också en stor roll. Kulturrelativism, där en person inte tar ställning eller visar omsorg om aspekter i kulturen och religionen som står i konflikt med mänskliga rättigheter, bidrar också till att hederskulturen kan fortleva. Det som benämns som "omvänd rasism", en situation där kunskapen om att ungdomar och kvinnor med invandrarbakgrund lider, men ingen handling eller uttalande görs av rädsla för att bli anklagad för rasism, är en annan bidragande faktor.

Grutzky & Åberg (2014) diskuterar också sambandet mellan heder och religion. De påpekar att religiösa ledare ibland stödjer värderingar och beteenden kopplade till hederskultur. Det påpekas att religiösa personer ofta har en mer konservativ syn på sexualitet och att de är mer benägna att acceptera hedersnormer i sina liv. Det framhålls att vissa som utövar hedersförtryck använder religionen som en ursäkt för sitt beteende, även om de kanske egentligen handlar av sociala eller kulturella skäl. De hävdar att hedersvåld förekommer i olika religiösa och etniska grupper, som muslimer, ortodoxa kristna och hinduer.

Kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck är utmanande. Det finns en tendens att se kvinnoförtryck som ett universellt fenomen, vilket kan dölja de unika aspekterna av hedersvåld, eftersom det ses som en del av ett generellt mönster av förtryck som har pågått länge. Dessutom finns det en oro att debatten om hedersvåld kan vara stigmatiserande och riskera att skapa rasistiska fördomar vilket kan skapa social splittring (Schlytter & Rexvid, 2019). Kritik mot hedersnormer kan tolkas som stöd för anti-invandring agenda, öka samhällsspänningar och tysta debatten på grund av islamofobi-anklagelser. Kulturellrelativism och rädsla för rasismanklagelser kan också hindra samhället från att agera mot hedersvåld. För att bekämpa dessa problem krävs öppna, faktabaserade diskussioner och kunskapsutveckling om hedersvåld och förtryck (Ibid.).

Baianstovu (2017) hävdar att hedersvåld är en ålderdomlig företeelse som finns över hela världen och inte härstammar från någon specifik religion. Trots detta finns det en förbindelse mellan hederskultur och traditionell religiositet som understödjer kvinnors underläge och mäns överläge, oavsett om det handlar om judendom, islam, kristendom eller någon annan religion. Grutzky & Åberg (2013) noterar att religionen ibland används för att rättfärdiga handlingar som är förankrade i hederskultur, även om de religiösa lärorna de hänvisar till kanske inte helt förstås. Dessa observationer visar att hederskultur är ett fenomen som sträcker sig över religiösa och kulturella gränser.

Med en djupgående genomgång av tidigare forskning, lägger detta avsnitt grunden för en bredare förståelse av hedersrelaterat våld och förtryck, dess dynamik och komplexitet. Utmaningarna som framkommer spänner över politiska, sociala och religiösa aspekter, vilket understryker den mångfacetterade naturen av hedersrelaterade problem. Avsnittet belyser brådskande behovet av att förbättra metoder och processer inom socialt arbete, skyddade

boenden och utbildningssystemet för att vi ska på ett effektivare sätt kunna stödja och skydda de drabbade. Den rådande diskursen om hedersvåld framhålls som en potentiell barriär för detta, då den både kan vara polariserande och stigmatiserande. För att framåtskrida i kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck krävs ett öppet och faktabaserat samtal, vilket innebär att erkänna problemets sanna omfattning och att utmana de stereotyper och fördomar som för närvarande omger det.

3. Teorier

I detta kapitel kommer vi att presentera de teorier som vi har bedömt vara relevanta för vårt arbete. Vi kommer använda oss av tre teorier, Systemteori, Anomiteori och Intersektionalitetsteori. Den första är *systemteorin*, vilket handlar om samspelet mellan individen och det systemet som hen befinner sig i. Systemteori kan förklara faktorer som kan leda till att hedersrelaterat våld uppstår genom att ge en helhetsförståelse av problemet. Enligt systemteorin ses samhället som en komplex interaktion av olika system och undergrupper. Inom detta perspektiv kan hedersrelaterat våld ses som resultatet av interaktionen mellan individnivån, familjen, kulturella normer och samhällets strukturer.

Den andra teori som presenteras är *Durkheims teori om anomi* och det handlar om hur närvaron av två olika normsystem kan påverka individens mående och handlande. Genom anomi-teorin kan förklaras hur bristen på normer och regler kan bidra till uppkomsten av hedersrelaterat våld. Genom denna teori kan heders offret inskränkningar även förklaras.

Den tredje teori som används i denna studien är *det intersektionella perspektivet*, vilket handlar om hur samspelet mellan olika maktstrukturer i samhället såsom etnicitet, kön och sexualitet fungerar samt hur detta samspel påverkar den enskilda individens utsatthet. Genom teorin kan synliggöras hur normer och strukturer påverkar möjligheter att utmana hedersrelaterat våld och identifiera specifika riskfaktorer och sårbarheter. Genom att analysera hur kön, etnicitet, klass och andra faktorer samverkar kan man förstå hur specifika förutsättningar skapas för utsatthet och begränsningar i att söka hjälp och skydd.

3.1 Systemteori

Systemteorin är en teori som fokuserar på samspelet mellan individen och sin omgivning. Enligt denna teori så är individen en del av ett system där hen ömsesidigt påverkar och påverkas av det systemet. Beteendet hos individen kan alltså förändras eller påverkas på grund av strukturen i systemet där hen befinner sig. Systemteorins huvudtanke är att allt har en koppling och ett samband med allt annat. Detta innebär att när en socialarbetare utgår i sitt arbete ifrån ett systemteoretiskt perspektiv så tar socialarbetaren hänsyn inte bara till den enskilda individen, utan även till olika omgivande faktorer och förutsättningar som tillsammans orsakar situationen som individen befinner sig i. Detta gör att socialarbetaren får en bättre förståelse och en helhetsbild på individens situation samt på olika aspekter av problemet som individen har (Payne, 2015).

Människan är en del av flera olika system. Ett av de viktigaste systemen som människan är en del av är familjesystemet. Var och en av familjemedlemmarna är en del av detta system, vilket innebär att var och en av dem påverkar samt påverkas av alla andra i familjen (Hussein, 2017). Alla familjemedlemmar är alltså mer eller mindre beroende av varandra. Detta är eftersom varje familj har sitt eget sätt att utveckla kommunikationsmönster, roller samt egna sätt att hantera de olika problem som kan uppstå i familjen (Ibid.). Att varje familjemedlem har en specifik roll i systemet innebär att det finns specifika förväntningar på individen som hen måste förhålla sig till. Detta gör att när en familjemedlem förändras på så sätt att hen inte uppfyller förväntningarna längre då blir konsekvensen att hela strukturen i systemet förändras (Ibid.).

Enligt systemteorin så stäver varje system efter stabilitet och balans. En kris uppstår i systemet då när en oväntad förändring inträffar, vilket orsakar obalans i systemets struktur. Detta gör att systemet agerar omedelbart för att hantera problemet och återuppta stabiliteten som det önskar (Payne, 2015). En sådan förändring i familjesystemet kan vara att någon t.ex. dör, får en svår sjukdom eller gör något som leder till systemets instabilitet (Hussein, 2017).

Inom ett och samma system kan det även förekomma olika undergrupper. Då försöker familjemedlemmarna att förhålla sig till familjens förväntningar genom olika anpassningsprocesser. Individerna syftar med dessa anpassningsprocesser till att stanna kvar i de roller som familjen har satt för dem. Detta gäller särskilt i Mellanöstern där familjen är starkt kopplat till hela släkten och även till det stora kollektivet i samhället. Detta gör kravet på att förhålla sig till den angivna rollen blir extra viktigt (Hussein, 2017).

3.2 Anomi

Émile Durkheim, som är en filosof och professor i sociologi, har utvecklat en teori om fenomenet anomi. Man kan definiera begreppet anomi genom att säga att den är en form av normlöshet. Denna normlöshet inträffar när kopplingen mellan den enskilda individen och det omgivande samhället avbryts. Durkheim menar att individen behöver ha tydliga och klara normer som hen kan följa för att må bra. Problemet uppstår däremot när individen observerar att det finns två helt olika moralsystem i ett och samma samhälle, vilket gör att hen blir förvirrad och inte vet vad som är rätt eller fel (Durkheim, 1983).

Att inte kunna avgöra om en handling är rätt eller fel resulterar i att individen hamnar i osäkerhet, otrygghet och utanförskap. Detta är eftersom hen inte kan uppleva någon typ av samhörighet, varken till sin omgivning som består i de flesta fall av ens familj, släkt och vänner, eller till kollektivet i stort (Durkheim, 1983).

Att leva i ett samhälle med två olika normsystem där individen inte känner sig tillhöra någon av dem systemen gör att ens handlande utgår ifrån en normlöshet. Det finns alltså inget tydligt normsystem som individens handlande baserar sig på, vilket ökar risken för att individen ska avstå från alla regler och kan i vissa fall hamna i kriminalitet (Durkheim, 1984).

I arbetet med hedersproblematiken kan vi tydligt se att det finns två olika normsystem som konkurreras med varandra. Den hedersutsatta personen har fått uppleva våld, förtryck och i vissa fall blev mördad eftersom hen har handlat utifrån ett annat normsystem än det som familjen i övrigt följer. Våldsutövaren har däremot ett tydligt normsystem som hen följer och baserar sitt handlande på, vilket är det patriarkala normsystemet. Hen gör mordet med syftet att bekräfta hedersnormerna och bevisa sin lojalitet mot det patriarkala normsystemet och på det viset ha solidaritet med sin omgivning (Hussein, 2017).

3.3 Det intersektionella perspektivet

Begreppet intersektionalitet handlar om de olika maktstrukturernas påverkan i samhället samt hur är de sammankopplade och beroende av varandra. Dessa maktstrukturer är bland annat

kön, etnicitet, klass och sexualitet. Belysningen av de olika strukturerna är extra viktigt för att vi ska kunna förstå helheten och se varje problem utifrån olika aspekter (Mattson, 2021).

De olika maktstrukturer är väldigt närvarande och märkbara i samhället. Vi som människor delas in i olika kategorier. Alla personer som befinner sig i en och samma kategori har delats dit för att de är sammankopplade med varandra på något sätt. Denna kategorisering har en tydligt påverkan på mycket som händer i samhället, såsom de orättvisor som sker på arbetsmarknaden beroende på ens kön eller etnicitet (Mattson, 2021). Kategoriseringens påverkan syns även tydligt på det sociala arbetet. Det kan t.ex. vara så att män och kvinnor behandlas olika i det sociala arbetet bara för att de tillhör det könet som de har (Ibid.).

De olika maktstrukturer kan även öka risken att utsattheten för en viss grupp osynliggörs. Ett exempel på detta kan vara en kvinna som är våldsutsatt, har utländsk bakgrund samt missbruksproblematik. Om fokuset handlar om grupptillhörigheten i första hand och det är så att hon inte tillhör grupperna som undersöks så leder det till att hennes utsatthet osynliggörs (Socialstyrelsen, 2021).

Maktstrukturerna leder inte sällan till olika fördomar som också kan påverka arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Det patriarkala systemet och hederskulturen kopplas t.ex. ofta till familjer med utländsk bakgrund (Mattson, 2021) Dessa fördomar uppkommer trots att begränsningarna som medföljer det patriarkala samhället kan även förekomma i etniskt svenska familjer, inte minst när det gäller individens friheten att välja sin partner i samkönade relationer (Hansson, 2010).

Det intersektionella perspektivet uppmärksammar alltså maktstrukturerna betydelse och hur de samspelar i förhållande till varandra. Genom att studera maktstrukturerna och belysa det intersektionella perspektivet kan det skapas förutsättningar för att bemöta alla människor oavsett skillnader och tillgodose deras individuella behov på bästa möjliga sätt (Socialstyrelsen, 2021).

Sammanfattningsvis kan man säga att anomateorin, intersektionalitetsteorin och systemteorin erbjuder mer förståelse av hedersproblematiken utifrån olika perspektiv. Dessa tre teorier, trots sina individuella fokusområden, behövs för att ge en mer heltäckande förståelse av hedersproblematiken. Därmed anser vi att vi använder de tre teorierna för att förstå hedersrelaterade problem och för att kunna svara på studiens frågeställningar.

4. Metod

I detta kapitel presenteras den metod som uppsatsen grundar sig på. Vi kommer att förklara varför vi valde att använda oss av just denna metod samt vilka för- och nackdelar det finns med den. I kapitlet kommer vi även att beskriva hur urvalet av intervjupersonerna har gått till, vilka etiska principer har vi utgått ifrån samt hur vi har delat arbetet mellan oss.

4.1 Datainsamling

Metoden som studien grundar sig på är kvalitativa intervjuer. Vi valde denna metod eftersom det underlättar för oss att fånga informanternas erfarenheter, tankar och känslor kring ämnet, vilket är av stor betydelse då studien handlar om en komplex och känslig fråga som rör olika grupper med olika bakgrunder, kulturer och normer. En kvalitativ intervju möjliggör för forskaren att få en djupare förståelse till deltagarnas uppfattningar, känslor och erfarenheter (Larsen, 2019).

Vi utarbetade en intervjuguide som sammanlagt bestod av 31 frågor. De första fem frågorna är generella frågor om informantens bakgrund, verksamhet och yrkesroll, därefter har vi sju frågor om insatser, sju frågor om förebyggande arbete samt tolv frågor om brister och begränsningar. Tanken med frågorna är att de ska vara så omfattande som möjligt för att kunna få en helhetsbild av problematikens komplexa aspekter. Däremot så ställde vi inte alla frågor till alla informanter, utan vi använde oss av en flexibel intervjuguide där ordningsföljden var flexibel och följdfrågor ställdes vid behov. Flexibiliteten var en viktig faktor i intervjuerna eftersom det gav informanterna möjlighet att ta upp ämnen och utveckla sina resonemang. Samtidigt underlättade de förutbestämda frågorna för oss att hålla oss inom ämnets ramar och se till att få nödvändig information relaterad till arbetets syfte och frågeställningar (Larsen, 2019). Flexibiliteten var en viktig aspekt med tanke på att informanterna hade olika yrkesroller och hade olika ansvarsområden. Det som var gemensamt mellan alla informanter är att de arbetade med hedersfrågor, men arbetssätten, arbetssammanhang och yrkesroll varierar från en informant till en annan. Detta gjorde att en fråga som var relevant att ställa till en kurator exempelvis var inte lika relevant att ställa till en annan informant som arbetar i socialtjänsten eller hälso- och sjukvården. Därför valde vi att skriva de frågorna som vi skrev för att ha dem som en grund att utgå ifrån, men sen gjorde vi alltid bedömningen att välja av frågorna utifrån informantens yrkesroll så att det blir relevant för just den informanten.

När det gäller genomförandet av intervjuerna så var det upp till informanterna att välja om intervjutillfället antingen skulle ske genom ett fysiskt möte på plats eller digitalt via Teams. Samtliga intervjuer genomfördes digitalt, förutom en intervju där en av oss var på plats med informanten medan den andra deltog via Teams då hon fick hinder att vara på plats. Att genomföra intervjuerna digitalt hade både för- och nackdelar. fördelarna är bland annat att de digitala intervjuerna underlättade processen att träffa informanter från olika städer i landet och därmed få en variation i vårt material. Teams gjorde det även enklare för oss att boka intervjuerna och att vara flexibla med tider. Vi använde Teams för att spela in och transkribera intervjuerna, vilket underlättade för oss att förbereda materialet för analysdelen.

4.2 Urval

I denna uppsats har vi valt intervjuobjekt utifrån deras yrkesroll och erfarenhet inom hedersproblematik. Vi har sökt personer med olika yrkesroller för att fånga in olika perspektiv och bredare bild. Urvalet av informanter till studien har gjorts med avsikt att inkludera deltagare med olika bakgrunder och etniciteter. Syftet med denna variation är att få en bredare förståelse för det undersökta fenomenet och att minska risken för att resultaten ska vara snedvridna på grund av en homogen informantgrupp. Genom att inkludera en bredd av perspektiv och erfarenheter vid utforskning av ett ämne involverar mångfald i åsikter, bakgrunder och erfarenheter. Denna diversitet bidrar till en mer komplett och rättvisande förståelse av ämnet, utmanar förutfattade meningar och stöder en mer inkluderande forskning. Det är särskilt värdefullt i forskningssammanhang för att säkerställa objektivitet och trovärdighet.

För att rekrytera intervjupersonerna skickade vi mail till olika socialtjänster, kuratorer och organisationer som jobbar med hedersproblematik i olika städer i Sverige. I mailet har vi bifogat ett informationsbrev (se bilaga 1) där det står information om uppsatsens syfte och mål. De som meddelade oss tillbaka att de kan ställa upp för en intervju har fått ett ytterligare mail där det bifogades intervjufrågorna (se bilaga 5) tillsammans med samtycket blanketter som skulle undertecknas av informanten och sin verksamhetschef (se bilaga 2-4) samt intervjufrågorna (bilaga 5). Frågorna har skickats för att informanterna kan kunna förbereda sig och för att kunna avgöra om de kan och vill svara på dem. Totalt har 12 personer tackat ja till intervjufrågan. Det har slutligen valts att gå vidare med 9 personer som har ansetts som mest relevanta för vår studie. Det anses att det är viktigt att inkludera en variation av personer med olika yrkesroller, som engagerar sig med ämnet på diverse sätt, det vill säga genom insatser, förebyggande arbete i socialtjänsten, skolor, inom sjukvården och annat för att kunna samla in all relevant information som kan svara på studiens frågeställningar.

Vi är medvetna om att det hade varit tillräckligt att intervjua 8 personer, men vi valde ändå att inkludera ytterligare en person, vilket vi ansåg vara en viktig och relevant röst i vår studie (Eriksson-Z & Ahrne, 2022). Vi har bedömt att den sista deltagarens medverkan skulle vara till nytta för vår studie då det kommer att öka variationen i informanternas yrkesroll och ge oss nya perspektiv. Att ha ett material med en bredd av olika perspektiv, erfarenheter och åsikter som ger ny kunskap och bidrar till större förståelse av fenomenet är bättre än att ha en stor mängd data som inte ger någon betydande variation eller bidrar till nya insikter i relation till teorier och tidigare forskning (Rennstam & Wästerfors, 2022).

4.3 Dataanalys

Baseras på de kvalitativa intervjuerna som utförts med olika yrkesverksamma. Vi använder innehållsanalys för att analysera intervjudata och koppla det till teorierna som vi har bedömt vara relevanta för vår forskningsfråga och de data vi samlade in. Innehållsanalys är en metod som lämpar sig väl för att analysera texter på ett strukturerat sätt med hjälp av kategorier som vi har bestämt utifrån vårt insamlade material och frågeställning. Genom att använda denna metod kan man öka validiteten och pålitligheten av forskningsresultaten. Metoden är också mångsidig och kan användas för att analysera olika typer av intervjuer. Därför är innehållsanalys en lämplig metod att användas i analysprocessen för uppsatsen (Bryman, 2018).

För att analysera data utifrån teorierna och tidigare forskning som så använder vi en tematisk analysstrategi. Tematisk analys är en strategi för att analysera kvalitativa data. Den används för att identifiera, analysera och rapportera mönster teman inom data. Det innebär att sammanställa och tolka insamlad information för att identifiera betydande funktioner och strukturer av betydelse. Vi har transkriberat och läst igenom alla intervjuerna för att identifiera teman och mönster i materialet. Därefter har vi kodat materialet och organiserat koderna i teman som var relevanta för våra teoretiska ramverk. Genom att använda en tematisk analysstrategi kunde vi identifiera viktiga teman och mönster som utgjorde grunden för våra slutsatser (Rennstam & Wästerfors, 2022).

Vi kopplar också våra resultat till tidigare forskning inom området för att stärka vår analys och ge en djupare förståelse av de rådande förhållandena och problemen som informanterna upplever i arbetet med hedersrelaterad våld och förtryck. Vi citerar också för att skapa trovärdighet och pålitlighet i uppsatsen och för att styrka våra påståenden och argument. Denna strategi kan förbättra läsarens förståelse av resultatet och skapa en mer övertygande presentation av forskningsresultaten (Öberg, 2022). Vi har varit noga med att dokumentera materialet genom att transkribera med hjälp av Teams och att granska transkriberingen efteråt.

4.4 Kritik

I kvalitativa intervjuer finns det en inneboende asymmetri mellan forskaren och deltagaren, där forskaren initierar och styr samtalen genom sina frågor (Larson, 2019). Denna obalans är vi medvetna om, och vi har strävat efter att skapa en öppen och tillitsfull atmosfär för att mildra dess effekter, bland annat genom att ställa öppna frågor som uppmuntrar till friare diskussion.

En annan nackdel som man kan nämna är att kvalitativa metoder är inte statistiskt generaliserbara och det kan vara tidskrävande att bearbeta och analysera data. En nackdel med kvalitativa intervjuer är att människor kan ha svårt att vara helt ärliga inför informanterna. Detta kan påverka resultatet av intervjun och är en av de tydliga nackdelarna med kvalitativa intervjuer (Larsen, 2019). Däremot så har vi inte upplevt ett sådant problem i våra intervjuer då det var väldigt tydligt för oss att informanterna var väldigt öppna med att berätta om deras upplevelser med arbetet, positiva såväl som negativa.

4.5 Forskningsetik

I arbetet med denna uppsats har vi tagit hänsyn till forskningsetiken, vilket innebär att vi har utgått ifrån specifika lagar och principer i kontakten med informanterna. Dessa lagar kallas för *etiska kodexar* och de beskriver hur kontakten med informanterna ska se ut samt hur informanterna ska behandlas. Syftet med detta är att vi som uppsatsskrivare ska kunna handla etiskt korrekt innan, under och efter uppsatsskrivandet (Vetenskapsrådet 2017). Därför kommer vi att ta upp dessa principer och vidare beskriva hur har vi tagit hänsyn till dem.

Det första krav som vi har följt kallas för *informationskravet*. Informationskravet innebär att vi som uppsatsskrivare har skyldigheten att informera alla som deltar i studien om hur arbetet kommer att utföras, vilket syfte arbetet har och att deltagandet i studien är helt frivilligt (Vetenskapsrådet, 2017). Vi har gett deltagarna dessa information skriftligen genom ett

informationsbrev som skickades via mejl, såväl som muntligen innan intervjun började. Deltagarna har fått veta att vi kommer spela in intervjun och att det endast är vi som uppsatsskrivare som har tillgång till inspelningsmaterialet. Deltagarna har även fått informationen att all inspelningar och transkriberingar kommer att användas som ett stöd för oss under skrivandets gång och att de inte kommer att användas i något annat syfte. Deltagarna är medvetna om att alla inspelningar kommer att raderas när vi är färdiga med uppsatsskrivandet.

Vi har även följt *Konfidentialitetskravet*, vilket innebär att vi som uppsatsskrivare har skyldigheten att bevara all data som vi har samlat på så sätt att inga obehöriga får tillgång till den. Enligt konfidentialitetskravet så ska alla deltagare aidentifieras, vilket betyder att det inte kommer att nämnas något namn eller någon detalj som kan avslöja deltagarens identitet. Vi har även aidentifierat alla lokala kännetecken som kan tyda på verksamheten eller informanten. Konfidentialitetskravet är nödvändigt att beakta då uppsatsen handlar om ett känsligt ämne och det kan därmed komma tilltals känsliga information som kan sätta en deltagare eller en hedersutsatt person i fara om ens identitet röjs (Vetenskapsrådet, 2017). Efter att vi har genomfört alla intervjuer så har vi sparat samtliga videoinspelningar och transkriberingar i en mapp i Google Drive där det endast är vi som uppsatsskrivare som har tillgång till den. Syftet med mappen var att samla inspelningarna och transkriberingarna på ett tryggt och säkert sätt där vi tillsammans kan ta del av datan som finns på en och samma plats.

Ett annat krav som vi har följt i denna uppsats är *samtyckeskravet*. Detta krav betonar deltagarnas frivillighet att på egen vilja bestämma om de ska delta i studien eller inte. Vi har fått ett undertecknat samtycke från alla deltagare samt från deras verksamhetschefer där de godkänner deltagandet i intervjun. Deltagarna är medvetna om att de har rätt att dra tillbaka samtycket och avbryta deras deltagande utan att ge någon motivering. Samtliga deltagare har även samtyckt till inspelningen av intervjuerna. Med detta anses samtyckeskravet vara uppfyllt (Vetenskapsrådet, 2017).

Sista kravet som vi har följt när det gäller de etiska kodexar är *nyttjandekravet*. Detta krav innebär att informationen som vi får av deltagarna nyttjas bara för att genomföra denna studie. Deltagarna är medvetna om att all information och data som samlas under intervjuerna kommer endast att användas i syftet för denna studie och inte för något annat syfte än det, såsom kommersiella ändamål exempelvis (Svensson & Wästerfors 2022).

4.6 Arbetsfördelning

Denna uppsats är ett resultat av ett gemensamt arbete där vi två har varit delaktiga i samtliga delar av uppsatsen. Vi har tillsammans diskuterat regelbundet kring det som vi skriver, gett varandra synpunkter och funderingar. Utifrån diskussionerna har vi valt de tema som kommer att redovisas under resultat- och analysdelen, i förhållande till vårt syfte och frågeställningar. Vi har haft kontakt med varandra nästan dagligen via digitala plattformar och träffats några gånger när vi ansåg att vi behöver sitta tillsammans och diskutera ett tema, en tanke eller en svårighet som vi har uppsatsskrivandet. Vi har genomfört alla intervjuer tillsammans, förutom en intervju då en av oss inte kunde närvara på grund av en sjukdom

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer intervjumaterialet att presenteras samt analyseras i förhållande till det tidigare nämnda kunskapsläge, teorier och frågeställningar. Med syftet att tydliggöra detta kapitel har vi valt att dela in det i 3 huvudteman, nämligen brister, utmaningar och begränsningar.

Samtliga informanter har avidentifierats och nämnts i texten som IP, vilket är en förkortning för ordet intervjuperson. Förkortningen följs därefter av en siffra för att underlätta hänvisningen till specifika intervjupersoner, som t.ex. IP1 och IP2. Med syftet att tydliggöra beskrivningen av materialet kommer vi börja med att ge en bakgrund om intervjupersonerna samt deras yrkesroll och erfarenheter.

IP1 är en utbildad socionom som har 7 års erfarenhet med att arbeta i socialtjänsten i vuxenheten. IP2 arbetar också i socialtjänsten, i mottaget för barn och unga och har mer än 8 års erfarenhet av att arbeta i barnenheten. IP3 har arbetat som personal i ett familjehus i 24 år. IP4 har 25 års erfarenhet av att arbeta med hedersproblematik. Hens yrkesroll är nu relaterad till förebyggande arbete, särskilt när det kommer till att erbjuda stöd och hjälp till olika utbildningsinstitutioner. IP5 arbetar som en kurator i en grundskola och IP6 arbetar också som en kurator i en högstadieskola. IP7 har en yrkesroll som utvecklingsledare och har arbetat i 12 år inom socialtjänsten samt 5 år inom hälso- och sjukvården. IP8 arbetar i en verksamhet som är inriktad mot att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Hen har 10 års erfarenhet av att arbeta i detta ämne. Sista intervjupersonen, IP9, är en socionom som har mer än 8 års erfarenhet med arbete i hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat i ett skyddat boende. Idag arbetar hen i en verksamhet som erbjuder stöd till hedersutsatta personer.

5.1 Brister

Här kommer det att presenteras de bristerna som Informanterna påpekade i arbetet med hedersrelaterat ärende. Denna avdelning är delad i fyra olika avsnitt bland annat *brister i samverkan*, som handlar om svårigheter och brister i arbetet med olika samverkanspartners och *skyddsnet*, där betydelsen av skydds nätet och dess roll i förhållande till hedersoffret lyfts fram, samt de brister som kan upplevas i bemötandet av hedersutsatta under övergångsfasen eller uppbrottet. Dessutom kommer vi att ta upp bristen på kunskap hos samhällets professionella, politiker och nyanlända, och de konsekvenser som uppstår på grund av dessa brister. Genom att belysa bristerna och analysera deras effekt på hedersutsatta syftar vi till att identifiera de faktorer som leder till uppkomsten av hedersrelaterat våld, således att svara på uppsatsens frågeställningar och syfte.

5.1.1 Brister i samverkan

I studien undersöks bland annat hur samverkan mellan olika aktörer fungerar. En av informanterna lyfter fram att samverkan, oavsett område, kan vara fullt av utmaningar. En särskild utmaning med samverkan inom hedersproblematik är att olika aktörer kanske inte alltid har samma syn på problematiken. Ibland kan det rentav saknas tillräcklig kunskap om vad hedersproblematik innebär och hur man effektivt hanterar sådana ärenden. Denna

kunskapsbrist kan leda till missförstånd och inkonsekvenser i ärendehantering. Ett exempel som en informant nämner om hur socialtjänsten hanterar orosanmälningar är att om det inte klart framgår att ärendet rör sig om heder, kan socialtjänsten följa sina ordinarie rutiner. Detta innebär att familjen kallas till ett möte där innehållet i orosanmälan diskuteras, utan att i första hand säkerställs att den utsatta individens skydd är garanterat. Sådana åtgärder kan skapa komplikationer i samverkan och leder till olika uppfattningar om vad som behöver göras och i vilken ordning.

En ytterligare utmaning tas upp av IP2, vilket innefattar samverkan mellan socialtjänsten och polisen. Polisen är proaktiv och kontaktar socialtjänsten när de misstänker fall av hedersförtryck, men ofta finns det svårigheter med att föra polisutredningar framåt på grund av brist på bevis. IP2 berättar hur detta påverkar hans arbete på följande vis:

- “För att det inte finns tillräckligt mycket bevis på att någonting har skett. Det står liksom ord mot ord och där ser vi ju också att det blir en väldig påverkan på klienten utifrån att det blir en besvikelse. Där har man suttit och berättat om någonting och man har blivit utsatt för någonting och det blir lite den här känslan klienten oftast beskriver: varför tror inte samhället på mig? Varför blev inte min familj dömd för detta eller den som utsatte mig för det här och då blir det väldigt lätt att man kanske börjar fundera på att det inte var så farligt, att jag kanske överreagerat, vilket då skapar en problematik hos oss istället för att då har vi mycket att jobba med.” (IP2).

Enligt en av de socialsekreterare informanter har skolan varit samarbetsvilliga när det gäller att hantera ärende för hedersutsatta barn. En utmaning i samverkan uppstår dock när en skolpersonal gör antaganden om ett barn baserat på barnets bakgrund, snarare än konkreta bevis på utsatthet. De kan t.ex. göra antaganden baserat på barnets kulturella eller religiösa bakgrund, vilket kan leda till missförstånd och felaktiga åtgärder. I sådana fall måste socialtjänsten ofta arbeta mer intensivt med barnet för att få klarhet i situationen. Detta kan ibland skapa spänningar i samverkan, där skolpersonalen kan uppfatta att socialtjänsten inte tar situationen på allvar, när det snarare handlar om att skilja personliga antaganden från faktiska omständigheter. IP5, kuratorn, lyfter upp andra utmaningar i samverkan såsom socialtjänstens höga arbetsbelastning. Hen uppger att det begränsar den tid och det engagemang som kan ägnas åt specifika fall. Hen tycker att detta blir särskilt problematiskt när orosanmälningar görs utan återkoppling.

Informanten belyser även utmaningar i samverkan med utländska myndigheter, särskilt när barn tas till länder som Iran, Irak, Syrien eller Afghanistan. I dessa länder kan det vara betydligt svårare att samarbeta med lokala myndigheter för att återföra barnen till Sverige då myndigheterna där är oftast inte välfungerande. Hen förklarar vidare att samverkan inom EU har däremot oftast visat sig fungera relativt bra.

Vikten av att ha en välfungerande samverkan i hedersärenden nämns i en rapport av Socialstyrelsen där det framgår att våldsutsatta brukar ha kontakt med olika enheter inom socialtjänsten, såväl som andra stödverksamheter utanför socialtjänsten. Då skulle samverkan underlätta för klienten att ha koll på sin situation och hans behov blir tillgodosedda på bästa möjliga sätt (Socialstyrelsen, 2021).

Vikten av samverkan kan även ses utifrån ett systemteoretiskt perspektiv då systemteorin betonar betydelsen av alla samarbetspartner som tillsammans utgör ett system. Detta innebär att var och en av samarbetspartnerna påverkar samt påverkas av varandra. Strukturen i ett

system syftar, enligt denna teori, till att förändra ett beteende (Payne, 2015). Systemteorin uppmärksammar vikten av att se helheter. När socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt andra myndigheter samverkar tillsammans skapas ett system där individens olika behov läggs i fokus (Ibid.). Det innebär att brist hos en av samarbetsparterna, vare sig det handlar om brist på kunskap eller annat, kan skapa instabilitet i systemet och i sin tur påverka den hedersutsatta personen som är en del av systemet.

5.1.2 Skyddsnät

Skillnaden mellan våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck när det gäller skyddsnätet har uppmärksamats av två informanter. IP9 förklarar denna skillnad på följande vis:

- “Det är så det som är speciellt för personer som lämnar en hederskontext är ju ofta att man lämnar faktiskt hela sin kontext. Man lämnar både liksom sin familj, men det kan också innebära att man måste lämna sina vänner. Man måste avsluta kontakten med hela sin släkt, till skillnad från om man lever med våld i nära relationer och är utsatt av en partner där det omgivande nätverket stödjer ju inte våldet på samma, ... i en hederskontext uppbrottet innefattar många fler personer helt enkelt.”(IP9).

Vidare förklarar IP9 att skapandet av ett nytt liv och ett nytt socialt nätverk blir en utmaning, särskilt för dem som länge har levt i hederskontexten. Detta leder till en betungande ensamhet. Hedersutsatta har ofta ett svagt socialt skyddsnät eller endast kontakter som utövar kontroll. Avsaknaden av ett socialt skyddsnät kan göra det svårt att lämna de normer de är vana vid eller få dem att återvända till sina familjer. Ensamheten hos hedersoffer beror på att de lämnar allt de känner till, inklusive personer de har kärleksfulla känslor för, trots deras begränsade beteenden.

Flera av informanterna pekar på brister i samhällets stöd för långsiktiga insatser för hedersutsatta. Det framkommer att socialtjänsten är bra på att erbjuda kortsiktiga insatser, som tillfälligt boende, men det finns en brist när det gäller att ge stöd på längre sikt. Efter att de akuta behoven har tillgodosetts, som placering på skyddade boenden, kan det vara svårt för individer att anpassa sig till en ny miljö, hitta ett nätverk och delta i fritidsaktiviteter. Det betonas vikten av att se individen som helhet och hjälpa hen att bygga upp ett nytt liv, inklusive ett nytt socialt skyddsnät och meningsfull sysselsättning. Det framkommer också att skyddade boenden saknar de resurser och stödstrukturer som behövs för att den hedersutsatta ska kunna återhämta sig och börja ett självständigt liv. Istället för att erbjuda ett omfattande skyddsnät får familjerna ofta bara en ny adress och begränsad tillgång till personal. Det betonas alltså vikten av att utöka samhällets ansvar för att hjälpa hedersutsatta i detta sammanhang. De lyfter upp att det är viktigt att samhällsorganisationer arbetar aktivt för att bygga upp ett stöttande socialt skyddsnät som ger de utsatta möjligheter att delta i olika typer av fritidsaktiviteter.

Hedersutsattas situation kan förklaras utifrån anomi-teorin, där normlöshet och exponering för två olika moraliska system i samhället leder till utanförskap, otrygghet och osäkerhet (Durkheim, 1983). I denna situation vet hedersoffret inte vad som är rätt eller fel. Trots önskan att lämna den destruktiva hederskontexten, finner de trygghet i att existera där.

Detta belyses även i kunskapsläget. Det nämns att hedersutsatta brukar känna osäkerhet gentemot socialtjänsten och ofta ångrar sig och drar tillbaka anmälan, för att sedan anmäla på nytt (Hussein, 2017). Det framkommer också att hedersutsatta som tar steget att lämna sin

familj kan uppleva en inre konflikt och ibland väljer att återvända sig till familjen. Livet i skyddade boenden kan ge känslor av socialt och emotionellt utanförskap samt övervakning (Baianstovu, 2017). Boendepersonalens kunskap och kompetens är viktig för att stödja hedersutsatta i hanteringen av dessa känslor (Hussein, 2017). Dessutom kan insatserna för hedersutsatta vara kortsiktiga på grund av begränsade budgetar, vilket ökar risken för återfall i hederskontexten (Baianstovu & Gramnaes, 2022). Många hedersutsatta väljer att inte söka hjälp på grund av rädsla för negativa konsekvenser (Hussein, 2017). Det behövs en variation av insatser för att kunna stödja hedersutsatta på olika nivåer och i olika situationer utan att avbryta kontakten med familjen (Baianstovu & Gramnaes, 2022). Bristen på långsiktiga insatser och dess konsekvenser såsom isolering och osäkerhet är en av faktorerna som kan hindra hedersutsatta från att lämna hederskontexten eller vilja göra det.

5.1.3 Brist på kunskap

En informant framhäver två kunskapsbrister. För det första behöver socialtjänsten öka sin kunskap om klanstrukturer och hedersförtryck för att kunna placera barn och familjer på ett adekvat sätt. För det andra finns det betydande kunskapsluckor gällande hedersrelaterat våld och skyddade personuppgifter bland nyckelaktörer som polis, rättsväsende och sjukvård. Denna brist på kunskap kan leda till felaktig hantering av skyddade personuppgifter och potentiellt farliga situationer. Inom sjukvården varierar kunskapsnivån, vilket påverkar samarbetet med andra aktörer och framkommer som en brist i samverkan.

Två av informanterna belyser även en betydande kunskapslucka i samhället gällande hedersförtryck och våld i olika former. De pekar på att människors förståelse av våld ofta är begränsad till fysiska handlingar, medan våld faktiskt omfattar mycket mer, inklusive psykiskt, ekonomiskt och kontrollerande våld. Denna brist på förståelse utgör ett hinder när man möter klienter som kanske har varit utsatta för icke-fysiska former av våld, vilket gör att de kanske inte ens är medvetna om att de är våldsutsatta. Informanterna betonar därför behovet att förklara våldets olika former. Bristen på kunskap bland samhällets professionella om hedersförtryck och olika former av våld kan märkbart begränsa deras effektivitet och deras förmåga att erbjuda hjälp till utsatta som kanske inte ens vet att de har rätt till stöd. De påpekar även att det ofta finns en normaliseringsprocess där offret känner att våld är en del av det normala i hans liv, vilket också gör att hen inte är medveten om sin utsatthet.

Ett annat område som nämns av informanterna där det finns brist på kunskap är bristen på kunskap hos politikerna angående hedersproblematik. Det förklaras vidare att politikerna ibland är ifrågasättande och saknar förståelse för hederskontexten. Det nämns även politikerna kan t.ex. ifrågasätta varför det skulle vara ett problem att föräldrar bestämmer vad deras barn ska ha på sig. Trots att man försöker förklara att det inte handlar om kläderna i sig, utan om kontrollen. Det anses att utmaningen ligger i att få politikerna att förstå hedersproblematikens olika aspekter.

Det tas även upp integration och samhällets kunskapsbrist om problematiken. Informanterna poängterar att vid ankomsten till ett nytt land är integrationen ofta inte välplanerad. Det är till exempel viktigt att informera nyanlända om den svenska lagen och att även om barnaga med uppfostringssyfte kan vara tillåtet i vissa länder, så är det strikt förbjudet i Sverige. Det saknas alltså en dialog i samhället kring våld, speciellt för nyanlända. Informanterna betonar därför att hedersfrågan bör integreras i kurser såsom Svenska för invandrare (SFI), för att uppmärksamma frågan och våldets olika former. Vidare påpekas att kunskapsbristen om våld

kan finnas även hos de som bott länge i Sverige. Kunskapsbristen är alltså allmän i samhället och detta måste, enligt intervjuerna, förbättras.

Kunskapsbristen från politikernas sida påpekas även i kunskapsläget där det framgår i riksdagens rapport att det finns ett bristande intresse för ämnet på högsta nivå. Detta var väldigt tydligt när det visade sig att en jämställdhetsminister saknade kunskap om aktuell statistik angående antal hedersutsatta ungdomar (Riksdagen, 2020).

Bristen på kunskap hos politikerna om hedersrelaterat våld kan kopplas till systemteori och intersektionalitet. Inom systemteori betonas vikten av samverkan och samarbete för att lösa komplexa problem, vilket kräver att politikerna har kunskap om hedersrelaterat våld för att fatta effektiva beslut och stödja relevanta organisationer. Inom intersektionalitet förstås hedersrelaterat våld som påverkat av olika maktstrukturer, och bristande kunskap kan leda till att politikerna inte tar hänsyn till dessa faktorer och därigenom inte tillhandahåller adekvat stöd och skydd för alla hedersutsatta individer. Bristen på kunskap hos politikerna om hedersrelaterat våld kan leda till otillräckliga politiska åtgärder och en bristande förståelse för de komplexa aspekterna av detta problem. För att lösa dessa utmaningar är samverkan mellan olika organisationer avgörande för att skapa en helhetsbild och säkerställa individens säkerhet och rättvisa. Individens problem förstås som en kombination av olika faktorer och tidigare erfarenheter, vilket påverkar både individen själv och deras närmiljö (Jakobsson & Lundgren, 2013; Payne, 2015; Mattson, 2021).

5.1.4 Brist på insatser för icke akuta ärenden

Informanterna belyser behovet av att hantera hedersproblematik även i mindre akuta situationer, där psykiskt, ekonomiskt, sexuellt, socialt eller digitalt våld och förtryck kan förekomma. Trots att dessa former av våld kanske inte kräver omedelbart skydd, kan de ändå skada individens välmående och ha långsiktiga effekter. De betonar att samhället behöver förbättra sitt stöd i dessa icke-akuta situationer och intensifiera förebyggande arbete för att förhindra att dessa situationer eskalerar till att bli akuta. Det påpekas även bristen på tydliga rutiner för sådana situationer. Vidare förklaras vikten av att se hur restriktioner påverkar vardagslivet i stort, såsom att inte få delta i dagliga aktiviteter eller i simundervisningen, och att sådana begränsningar kan betraktas som brott enligt lagen. Dessutom framhålls att det kan finnas andra allvarliga aspekter i en individs liv som de kanske inte har vågat berätta om. Det betonar att anmälningsplikten bör aktiveras när barn och unga rapporterar stränga regler i hemmet, oavsett konkret misstanke, och att vården och sjukvården har skyldighet att anmäla så fort en liten magkänsla om hedersvåld uppstår.

En annan brist som nämns är att det saknas insatser för att hjälpa hedersutsatta på hemmaplan. Två informanter beskriver att föräldrar som utövar våld har ofta svårt att erkänna och förstå problematiken eftersom det är en del av det systemet de själva har vuxit upp i. Informanterna förklarar vidare att det inte är ovanligt att föräldrar ser sitt beteende som normalt och inte negativt. På grund av detta blir det ofta nödvändigt att använda tvångsvård för att skydda ett hedersutsatt barn och att också skyddsplacera vuxna utsatta. Detta är eftersom de inte kan arbeta med förändringsarbetet på hemmaplan. Informanten uppger att resurserna och den nödvändiga kunskapen för att genomföra förändringsarbete i hemmet inte alltid finns.

En annan informant påpekar att även hedersutsatta kan tycka att deras föräldrars kontrollerande beteende är normala och att de till och med förtjänar att bli kontrollerade

eftersom de har gjort något skamfyllt och felaktigt. Informanten förklarar vidare att skam och skuld är centrala begrepp i hederskulturen. Skammen uppstår hos offret eftersom hen har växt upp med att lära sig att vissa handlingar, som att ha kontakt med personer av motsatt kön, är skamliga. Om man internaliserar den skamfyllda uppfattningen på grund av sin uppfostran, kan man också känna att man själv är ansvarig och att man har gjort fel. Informanten uppger vidare att detta kan påverka förmågan att prata om utsattheten och fråga efter hjälp.

Utifrån ett systemteoretiskt perspektiv så ser föräldrarna, och även barnen i vissa fall, det kontrollerande beteendet som normalt eftersom varje system skapar specifika kommunikationsmönster, attityder och roller som anses vara normala i systemet (Hussein, 2017). Strukturen och uppbyggnaden i systemet syftar på att utforma individens beteende på ett visst sätt (Payne, 2015). Utifrån detta kan man förstå hur föräldrarnas beteende har utformats på det sättet som de tycker är normalt, vilket gör, enligt intervjupersonerna, att de inte kan se problemet och därmed inte är mottagliga för eventuella insatser.

Behovet av insatser på hemmaplan kan märks utifrån anomi-teorin. Vi har tidigare nämnt att närvaron mellan två olika normsystem leder till utanförskap och brist på samhörighet (Durkheim, 1983). Att arbeta på hemmaplan skulle i så fall kunna få behovet av att stärka tillhörigheten till en viss grupp, vilket är familjen i detta fallet, tillgodosett.

I intervjuerna framkommer även ett exempel på ett hedersärande där en av de intervjuade kuratorer arbetar med en utsatt flicka på hemmaplan, vilket visade sig fungera bra. Exempelt som nämns är följande:

- "Jag hade en tjej som pratade om det kommer aldrig att ändra sig hemma hos mig. Vi pratade mycket. Hon den här flickan bodde med sin mamma och sina syskon, men hennes pappa var död och bröderna var ganska kontrollerande och det var mycket hon sa som: jag kommer aldrig få göra någonting och det var det var nästan som en mantra och ibland så tänker jag att vi i skolan när vi informerar om det här vi kanske liksom ökar på den där känslan av att det kommer aldrig förändras. Du måste liksom bryta för att det ska förändras, men jag tror inte riktigt på det därför att jag. Jag såg faktiskt i den här processen, ... man kan också se att det behöver inte bli som vi svenskar tänker att det ska bli utan det kan bli bra fast man kan vara delar av sin kultur kvar, liksom om ni förstår vad jag menar. Så det tycker jag också viktigt. Det var ju i processen med mamman och med socialtjänsten och jag vet att vi fixade sommarjobb till den här flickan så hon skulle kunna komma ut lite för hon kom liksom inte utanför dörren. När det blev sommarlov så fick hon inte gå ut själv och då fixade vi sommarjobb till henne för det var okej för mamman att hon gick till sommarjobbet och gick hem igen och då fick hon en promenad varje dag. Fram och tillbaka som gjorde en jättestor skillnad för henne och sen jobbade vi på lite så där så sen fick hon var ute med kompisar nån eftermiddag så det går ju ändå sådana saker också. Man behöver ju inte liksom se det så svart vitt och jag tror att vi svenskar ibland gör det. Men jag tänker att nyanserna är nog så viktiga." (IP6).

I relation till den tidigare citerade texten som berör bland annat tanken på att allt behöver inte bli så som svenskarna tänker, lyfts det upp i kunskapsläget att det finns en tendens i samhället att "civilisera" och anpassa den andra och deras kulturer (Guber, 2011). Det kan finnas en känsla av att det pågår en strid för att skydda samhällets demokrati och jämlikhet. Denna

tendens kan leda till konsekvenser som påverkar tilltron till myndigheterna och stärker den kollektiva familjebanden för individen som lever i hederskontext (Ibid.).

Konsekvensernas orsak kan förklaras genom anomi teorin. Anomi, som är en term som myntades av Émile Durkheim, syftar på brist på normer och regler i samhället. När det råder anomi uppstår en känsla av osäkerhet och brist på sammanhang, vilket kan leda till att människor söker trygghet och identitet inom sina egna sociala grupper, som till exempel familjen. I samhället som strävar efter att "civilisera" och anpassa andra kulturer kan detta skapa en känsla av utanförskap och osäkerhet hos invandrargrupper, vilket kan stärka familjebanden och skapa starka sociala band inom den egna gruppen.

Detta betonas av en studie av Halvardson & Gunner (2005). Det beskrivs att invandrare ska kunna skapa en egen identitet i det nya landet och integreras i samhället behövs en koppling till deras ursprungsländer för att känna trygghet och förståelse. Det är genom denna koppling till det gamla hemlandet som invandrarna kan utforska och utmana sig själva, vilket leder till en egen identitet i den nya miljön. Det är viktigt att denna integration bygger på en balans mellan trygghet i det gamla och modet att utforska det nya för att undvika att fastna i en etniskt specifik gemenskap som kan hindra kontakt med det svenska samhället och dess kultur på lång sikt. Studien betonar vikten av både tryggheten i det invandrade kulturarvet och möjligheten att öppna sig för, lära sig och förhålla sig till det nya och främmande i den svenska kulturen.

Sammanfattningsvis lider arbetet med hedersrelaterat våld av brister och utmaningar. Samverkan mellan olika aktörer är problematisk, politiker och professionella saknar kunskap, och det finns brist på insatser för icke-akuta ärenden. Dålig samverkan kan leda till missförstånd och otillräckliga åtgärder, särskilt vid olikheter i synsätt och kunskap om hedersproblematik. Svårigheter i samarbetet med utländska myndigheter försvårar återförande av barn till Sverige. Bristen på skyddsnät och långsiktiga insatser försvårar hedersutsattas befrielse. Kunskapsbrist hos politiker och professionella leder till felaktig hantering och bristande stöd. Brist på insatser för icke-akuta ärenden och behovet av arbete på hemmaplan har också framhävts. Genom att analysera och identifiera dessa brister strävar vi efter att förstå de olika aspekterna som utmanar det sociala arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. De nämnda bristerna bidrar tydligt till hinder eller utmaningar för hedersutsatta under deras uppbrott.

5.2 Begränsningar

Denna avdelning fokuserar på de begränsningar som den hedersutsatta står inför när hen försöker att ta sig ur hederskontexten. Begränsningarna som presenteras är bland annat *den låga tilltron* till statliga myndigheter, det starka *familjebandet* som i sin tur försvårar uppbrottet med familjen, där får vi en bild på komplexiteten i familjerelationerna och hur den hedersutsatta står inför motstridiga känslor gentemot sin familj. Vidare tas det även upp *ytterligare faktorer* som är sammankopplade med varandra, såsom fattigdomen, segregation och rasism, vilka samspelar med varandra och påverkar arbetet med hedersutsatta. Genom att ta upp dessa begränsningar och koppla dem till de valda teorier samt kunskapsläget får vi svar på den andra frågeställningen i vår uppsats.

5.2.1 Rädslan och låg tilltron till myndigheter

Enligt intervjuerna är det en utmaning att socialtjänsten ofta uppfattas som en institution som tar barn från sina familjer. Denna missuppfattning, som är spridd bland barn, ungdomar och vuxna, kan skapa rädsla och förhindra dem från att söka andra former av hjälp och stöd som socialtjänsten erbjuder. Informanterna förklarar att den utsatta har oftast en rädsla för att berätta om sin situation, speciellt när hen tänker på sina föräldrar och på konsekvenserna som det kan medföra för sina syskon och familjemedlemmar i övrigt.

Dessutom kan det nya heders brottet, som lagstiftades förra året, förstärka dessa rädslor för vad som skulle kunna hända till föräldrarna, vilket kan öka deras tveksamhet att öppna upp om deras situation. Intervjupersonerna förklarar även att svårigheter med att söka hjälp från socialtjänsten kan bero på att de utsatta är osäkra på vilken hjälp de kan få.

Länsstyrelsen Skåne belyser också att det brukar finnas en bristande tillit till samhällsinsatser såsom socialtjänsten och vården, vilket resulterar i att barn och föräldrar inte vågar ta kontakt med samhällsinstitutioner när de behöver hjälp (Rosengren, 2022). Denna rädsla och oro kan analyseras utifrån ett systemteoretiskt perspektiv då det betonas att alla i ett system ömsesidigt påverkar samt påverkas av varandra (Payne, 2015). Enligt systemteorin så finns det specifika roller och förväntningar som ställs på individen. Ungdomarna är medvetna om deras roller i familjesystemet och om påverkan som en obalans i systemets struktur skulle medföra. För att inte orsaka denna obalans gör individen snarare några anpassningsprocesser för att förhålla sig till helheten (Hussein, 2017). Anpassningarna i det här fallet kan bli att man undviker kontakten med myndigheterna och stannar istället kvar i sin utsatthet.

Enligt informanterna så upplever ungdomar att dessa samhällsinstitutioner, såsom polismyndigheten och socialtjänsten, har en överlägsen attityd, vilket skapar en distans och gör ungdomarna mindre benägna att söka hjälp från dem när de stöter på problem. Följaktligen, istället för att vända sig till dessa aktörer, försöker ungdomarna lösa konflikterna själva, ofta genom att använda våld mot varandra.

- “ Jag gjorde en enkät där jag frågade årskurs 9 elever, både killar och flickor, om de skulle vända sig till polisen om de blir hotad eller allvarligt trakasserad. 85 % ungefär sa att de inte gör det. Och hur löser de det? Det löser de gentemot varandra. De går till skogen, slå sönder varandra. De träffades under kvällar, slå sönder varandra. De löser på det sättet än att vända sig till en aktör som ska hjälpa. Jag har inte någon tydlig svar på hur eller varför man har förlorat den tilliten till polisen eller socialtjänsten, men man har ju förlorat det. Så där är någonting man kan verkligen jobba på, att återuppta den tilliten.” (IP5).

Vidare nämns det att ungdomarnas känsla av distans och deras motvilja att dela sina problem leder till en sådan situation. Trots att vuxna uttrycker en vilja att hjälpa, upplever ungdomarna inte att de får det stöd de behöver. IP 5 betonar därför behovet av att minska denna distans och skapa en dialog där ungdomarna känner sig delaktiga, vilket i sin tur kan bidra till att bygga upp förtroendet igen.

I kunskapsläget påpekas att brist på tilliten kan även kopplas till att ungdomars erfarenheter i samhället stämmer inte överens med det som de lär sig i skolan. Trots att ungdomar lär sig om jämlikhet och likvärdighet upplever de att människor med olika bakgrunder behandlas olika, särskilt på arbetsmarknaden och av polisen (Hussein, 2017). Detta kan förstås utifrån ett intersektionellt perspektiv, där maktstrukturer baserat på etnicitet kan separera grupper i

samhället och skapa utanförskap, vilket får individer att känna sig som "de andra" (Mattsson, 2021). Genom att använda intersektionalitetsteorin kan vi förstå hur olika kategorier och identiteter samverkar och skapar maktrelationer i samhället. När till exempel socialarbetare och klienter möts påverkas deras möte av olika faktorer, som politiska beslut, lagar och regler, och människor i klientens liv. I ärenden som rör hederskultur ställs olika normer och rättssystem mot varandra. Genom att analysera maktförhållanden och krafter i samhället kan vi bättre förstå och förklara uppkomsten av hedersrelaterade problem (Baianstovu, 2017).

En av informanterna påvisar dessutom en djupgående osäkerhet hos offren för hedersvåld, där bristen på tillit till samhällets förmåga att skydda dem leder till paradoxala val. Om tilliten saknas kan offret föredra att stanna nära sin förövare där de åtminstone kan förutse när våldet kommer att inträffa. Kontrasten till detta är osäkerheten i att inte veta när eller var en förövare kan dyka upp om offret väljer att bryta banden.

Det påpekas också att median har hand i denna rädsla då den oftast fokuserar på tragiska händelser när det gäller hedersproblematiken, men rapporterar sällan om de framgångsrika exemplen där familjer hittar lösningar och kompromisser. Denna snedvridning kan leda till en felaktig uppfattning att alla situationer alltid leder till katastrof, vilket informanten menar att det inte stämmer.

IP6 tar upp problemet att orosanmälningar till socialtjänsten ibland inte resulterar i konkreta förändringar för eleverna. Detta kan leda till att barnen ser anmälningar och utredningar som meningslösa. IP6 uttrycker sin frustration på detta sätt:

- "Det är ett problem. Jag vill ju att barnen ska känna att när vi har gjort det här jobbiga så ska det ändå vara någon skillnad. Någoting som har blivit bättre, men det är inte alltid det blir så." (IP6).

5.2.2 Familjebandet

Informanterna belyser det komplexa förhållandet mellan individer och deras familjer inom en hederskontext. De påpekar att trots förekomsten av våld och problem, finns det också kärlek, starka band och positiva aspekter, vilket gör beslutet att lämna svårt. Samhället och dess institutioner missförstår ofta detta komplexa förhållande, vilket leder till brist på förståelse och stöd. När individer lämnar sina familjer upplever de en stor känsla av ensamhet och förlust, eftersom de inte bara lämnar de negativa, utan också de positiva aspekterna av deras familjeband. Konventionella uppfattningar om "frihet" kanske inte alltid motsvarar individens verkliga önskningar och behov i dessa situationer. Det betonas att samhället behöver ha en djupare förståelse och bättre hantering av dessa komplexa situationer. En stark ambivalens gentemot familjen är vanligt förekommande hos de som överväger att lämna.

Ett resultat av denna rädsla har tagits upp under intervjuerna, då det nämns att det oftast är personer över 18 år som vågar att ta kontakt med verksamheter angående sin utsatthet. En trolig förklaring till detta är att vid denna ålder är de hedersutsatta medvetna om att socialtjänsten inte kan ta beslut över dem. Det ger dem en känsla av självständighet och motiverar dem att söka hjälp.

En av informanterna påpekar att kärleken som hedersutsatta kan ha gentemot sina familjer kan skapa en rädsla hos dem att andra människor ska få en negativ bild av familjen om de avslöjar att de är hedersutsatta. Detta gör, enligt informanten, att hedersutsatta väljer att inte berätta och de blir på det sättet ännu mer ensamma i det som de går igenom. Detta kan resultera i en

sorts minoritetsstress, där individen är rädd att de som lyssnar kommer att ha förutfattade meningar om ens familjemedlemmar.

I kunskapsläget framhävs betydelsen av familjebandet i hederskontexten. Det tas upp att i kollektivistiska samhällen, där familjerelationerna är särskilt betydelsefulla, blir det ännu svårare för hedersutsatta att bryta med sina familjer. Det läggs alltså en stor vikt vid familjens sammanhållning och lojalitet i sådana samhällen (Hussein, 2017). Vidare framgår det även att hedersutsatta upplever en stor ambivalens gentemot sina familjer, att de alltså älskar och vill vara med sina familjer samtidigt som de mår dåligt av familjens begränsningar och kontroll (Ibid.). Denna begränsning kan förstås utifrån ett systemteoretiskt perspektiv då familjesystemet betecknas som ett av människans viktigaste system. Familjemedlemmar i detta system är beroende av varandra och påverkar varandra på ett ömsesidigt sätt, vilket gör det särskilt svårt att bryta denna band (Ibid.).

Anomi, eller ett tillstånd av normlöshet, kan användas för att förstå de begränsningar och band som offer för hedersrelaterat våld upplever, särskilt i familjekontext. Invandrare som kommer till Sverige kan uppleva anomi mellan sina ursprungliga kulturella normer och de nya normerna i det svenska samhället. Detta tillstånd kan leda till känslor av osäkerhet och förvirring, vilket kan förstärka känslor av otrygghet och främlingskap. Denna känsla av osäkerhet och främlingskap kan i sin tur leda till att individen känner sig marginaliserad och saknar känsla av samhörighet med både sitt ursprungliga samhälle och det nya samhället i Sverige. Det förklarar varför individer som lever inom en hederskontext kan uppleva det svårt att lämna sin situation. De kan försöka upprätthålla starka relationer med sina familjer för att skapa en känsla av tillhörighet och trygghet, och för att undvika känslan av utanförskap (Hussein, 2017).

5.2.3 Ytterligare faktorer

En av informanterna betonar vikten av att se individen som en helhet istället för att bara fokusera på en enskild aspekt av deras identitet eller situation. Det påpekas att flera faktorer såsom rasism, fattigdom och trauma kan påverka individens förmåga att söka hjälp. Informanten betonar vikten av att ta hänsyn till de olika faktorer och dimensioner som påverkar en persons liv. Informanten reflekterar också över skolans roll i att stödja individer som är hedersutsatta. Det nämns att elever kan känna att vissa rättigheter och möjligheter inte gäller för dem på grund av externa förväntningar och normer som kan vara förknippade med deras kulturella bakgrund.

Utmaningarna som hedersutsatta personer möter kan alltså vara sammanflätade med olika strukturer, såsom ekonomiska omständigheter, segregation och utbildningssystemets funktionssätt. Dessa strukturer kan, enligt informanten, begränsa individen och försvåra hans situation och utsatthet, vilket gör det ännu viktigare att ta ett helhetsperspektiv när man arbetar med att stödja och hjälpa hedersutsatta.

Intersektionalitetsperspektivet, precis som informanten, betonar vikten av att se individen i sin helhet. Det intersektionella perspektivet fokuserar på samspelet mellan de olika maktstrukturer såsom etnicitet, kön och klass. Förståelsen för alla dessa sammanhängande faktorer leder till att vi lättare kan uppmärksamma och observera problematikens olika perspektiv (Mattson, 2021). Genom att använda det intersektionella perspektivet som en utgångspunkt i vår analys kan vi på ett lättare, bredare och tydligare sätt observera hur ojämlikheter i samhället uppstår i förhållande till bland annat kön, klass, etnicitet och

sexualitet (Baianstovu & Gramnaes 2022). På detta sätt blir det lättare att uppmärksamma de osynliga utsatta grupper i samhället (Baianstovu m.fl., 2019), som vi kommer att fördjupa oss mer på under nästa avdelning. Genom denna synliggörande blir det lättare, enligt intervjuerna, att de utsatta ska kunna våga vända sig till samhällsinstitutioner när de behöver det då de känner sig sedda och synliga för dem.

I de tre ovannämnda avsnitt ser vi tydligt hur olika begränsningar kan förhindra hedersoffret från att lämna sin familj eller söka hjälp. Begränsningar som låg tilltro till myndigheter, rädsla för uppbrottets konsekvenser och de komplexa familjerelationer försvårar de utsattas val att ta sig ur hederskontexten. Faktorer som fattigdom, segregation och rasism samverkar och har också hand i det då det påverkar individens förmåga att söka hjälp. Genom att använda teorier och befintligt kunskapsläge kunde vi analysera dessa begränsningar. Intersektionella och systemteoretiska perspektiv är viktiga för att observera samspelet mellan olika maktstrukturer och identifiera osynliga utsatta grupper. Det är viktigt att synliggöra och erkänna dessa problem för att skapa en tryggare och mer rättvis verklighet för de som är hedersutsatta. Intervjupersonerna betonar vikten av att arbeta med kunskapsförbättring och ökad medvetenhet för att övervinna dessa hinder och erbjuda bättre stöd och skydd för alla utsatta. På det viset kommer förutsättningarna vara bättre för hedersutsatta att ta sig ur sin utsatthet.

5.3 Utmaningar

Denna avdelning kommer att fokusera på de utmaningar som är förknippade med arbetet kring hedersrelaterat våld och förtryck. Vi kommer att belysa olika dimensioner av dessa utmaningar, inklusive svårigheter med att identifiera hedersutsatta och våldsförövare i kollektivistiska samhällen. Avdelningen syftar till att ge en heltäckande bild av de utmaningar som en socialarbetare möter när de arbetar med ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

5.3.1 Heders problematikens komplexitet

En av de intervjuade socialsekreteraren beskriver komplexiteten i hedersförtryck, där hedersbegreppet sträcker sig utöver familjen och kan involvera ett stort nätverk av släktingar och anhöriga, både lokalt och internationellt.

- ”Heder är ju väldigt svårt utifrån att det är ofta ett väldigt stort kollektiv runt familjerna. Det är inte bara familjen i sig som kanske utför heden, mot klienten utan det är ju ofta anhöriga, andra släktingar som också bor i närheten och kanske det är de som bor utomlands som har väldigt mycket kontroll över personen i frågan som blir utsatt för hedersförtrycket” (IP2).

Detta skapar en utmaning då det krävs omfattande utredning för att kartlägga och identifiera riskerna inom detta nätverk. Därför är det viktigt, enligt IP2, att hjälpa de utsatta att förstå deras situation och sammanhanget de befinner sig i.

Två av intervjupersonerna belyser även den komplexa karaktären av hedersförtryck och betonar vikten av att inte bara fokusera på det direkta offret, utan också att ta hänsyn till andra personer i nätverket. De menar att när man ingriper i en situation där hedersförtryck förekommer kan det vara lätt att fokusera enbart på den individ som vi vet är utsatt och

glömmer bort andra individer, som syskon eller partners, som också kan vara utsatta. Denna aspekt är kritisk att överväga, eftersom ingreppet kan riskera att framkalla reaktioner på hot eller våld från andra involverade. Det understryker att förståelsen och hanteringen av hedersförtryck kräver en mer omfattande och noggrann bedömning av det kollektiva nätverket. De belyser att det inte bara handlar om våld från en individ till en annan, utan snarare om kontroll och normer som upprätthålls av hela kollektivet. Alla inom gruppen, oberoende av kön eller ålder, påverkas av detta.

Detta kan förklaras utifrån systemteorin då det påpekas att varje system strävar efter stabilitet. Enligt det systemteoretiska perspektivet så uppstår en kris när det inträffar en förändring som påverkar systemets stabilitet (Payne, 2015). Att en individ gör något som strider mot kollektivets normer och förväntningar leder alltså till instabilitet i systemet, vilket gör att kollektivet börjar pressa, inte bara på själva offret, utan även på hela familjen för att återvinna balansen i systemets struktur (Hussein, 2017). Ett exempel på hur kollektivet pressar på familjen nämns i kunskapsläget där det framgår att familjen blir helt isolerad från samhället när en av familjemedlemmarna bryter mot kollektivets förväntningar och de kan till och med bli tvungna att flytta från hela bostadsområdet (Ibid.). Den kollektiva familjens natur utgör en utmaning när det gäller att identifiera offer och förövare, då det inte är lätt att avgöra vilka i familjen som kan vara inblandade. I en sådan familjekonstellation kan alla medlemmar potentiellt vara förövare.

Två av informanterna lyfter fram en annan utmaning som är kopplad till hederskulturen. De nämner att det finns en tystnadskultur där vissa ämnen inte får diskuteras och att barn ibland blir instruerade inför samtal med socialtjänsten, vilket kan begränsa deras ärlighet. Vidare berättar informanterna att det är svårt att bekräfta om detta är fallet i varje situation, men det har i vissa fall framkommit att individer blivit tvingade att uttrycka sig i mötet med socialtjänsten på ett särskilt sätt.

Ur ett anomi-perspektiv kan man förklara tystnadsplikten, där barnets beteende styrs av både önskan att upprätthålla traditionella normer och rädsla för att bli utstött från gemenskapen. Det normlösa tillståndet skapar osäkerhet och otrygghet hos individen, vilket gör att individen behöver upprätthålla relationen med den kollektiva familjen för att känna samhörighet som hen behöver (Hussein, 2017). Allt detta resulterar i att barnen inte vågar berätta den verkliga situationen som hen befinner sig i, vilket är väldigt utmanande i identifieringsprocessen av utsattheten.

De intervjuade socialsekreterarna beskriver en ytterligare utmaning i hedersärenden, vilket är att hantera den omfattande tidsåtgången. Kontakt med hedersutsatta kräver en kontinuerlig och intensiv insats. När en handläggare har många individer med samma problematik kan arbetsbelastningen bli överväldigande och det kan vara svårt att hinna med inom en vanlig arbetsvecka. De berättar vidare att i vissa fall kan ärenden sträcka sig över lång tid, ibland upp till ett år eller längre. Dessa ärenden behöver regelbunden uppföljning och stöd, från hjälp med etablering till att säkerställa skydd och stöd genom samarbete med olika myndigheter. De betonar därför vikten av att investera tillräckligt med tid för att nå bästa resultat.

- “Om man lägger den tiden på en individ, om individen får möjlighet att ha kontakt med sin handläggare väldigt, väldigt tätt, så blir det ofta bra. Då bygger vi en stark och trygg individ som klarar sig själv utan socialtjänsten så småningom.” (IP1).

Socialstyrelsen belyser i sin rapport *Ett liv utan våld och förtryck* att arbetet med hedersärenden är väldigt tidskrävande på grund av ämnets komplexitet. Det kan till exempel ta socialsekreteraren en lång tid att säkerhetsbedöma och avgöra var en hedersutsatt person

ska placeras, med tanke på att det kan finnas flera våldsutövare som befinner sig i olika delar av landet (Socialstyrelsen, 2019). Den omfattande tidsåtgången kan alltså påverka arbetets kvalitet och är en utmaning som socialarbetare står inför i arbetet med hedersärenden.

Intervjuade socialsekreterarna pekar på flera utmaningar vid handläggning av sådana ärenden. Hen tar upp svårigheten att vinna och upprätthålla klientens förtroende, särskilt när klienten är placerad långt bort och möten måste ske över telefon eller via digitala plattformar. Informanten förklarar vidare att användning av tolk kan också komplicera insamling av information då tolken kan ha relation eller kännedom om individen eller hans familj, med tanke på att de har samma språk och kommer förmodligen från samma kultur.

Socialsekreterare står alltså inför komplexa utmaningar i sitt arbete med ärenden relaterade till hedersproblematik, särskilt under utredningsprocessen. Det krävs en djup förståelse av de unika omständigheterna och dynamiken som präglar hedersrelaterade ärenden. Socialsekreterarnas möte med komplexa utmaningar inom hedersrelaterade ärenden har potential att påverka effektiviteten och framstegen i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

5.3.2 Politisk debatt: den som är svensk och den som inte är svensk

En informant reflekterar över förändringar i synen på hedersproblematik i Sverige under de senaste 25 åren. Informanten noterar att det har skett positiva förändringar i form av ökad kunskap och resurser, men uttrycker oro över att dessa frågor i allt högre grad kopplas till migration och mångkultur. Det påpekas att debatten kring hedersproblematik ofta används för att dra linjer mellan de som är svenskar och de som inte är det, vilket Informanten ser som problematiskt. Trots att hen erkänner att dessa problem är vanligare i vissa länder, kritiserar det sätt på vilket dessa frågor används politiskt idag.

Informanten uttrycker oro för hur samhällets inställning påverkar individens vilja och förmåga att söka hjälp när de utsätts för problem, speciellt om samhället signalerar att de inte hör hemma eller inte värderas lika mycket. Hen pekar på att det är viktigt att skapa ett samhälle där alla verkligen känner sig likvärdiga och har rätt till hjälp. Samtidigt kritiserar de som pratar om sådana problem inte för att de genuint bryr sig om de utsatta, utan för att de vill göra en politisk poäng eller markera att dessa problem är "importerade" till Sverige. Denna tendens ses som oroande och hen menar att det är viktigt att uppmärksamma och motverka den.

- ” Jag tror att det här är för mig något av det viktigaste egentligen för att. Om jag är utsatt för någonting om jag inte har det bra i min situation. Hur ska jag våga lita på att jag kan få hjälp om jag går till ett samhälle som jag känner att de respekterar inte mig som människa? De vill inte ens att jag ska vara här. Hur ska jag då tro att jag kan bli bra bemött? Alltså om vi har ett samhälle och samhällsinstitutioner som hela tiden signalerar du hör inte hemma här du är inte lika mycket värd, hur ska jag då kunna be om hjälp liksom eller kunna ändra min situation och känna att jag har också en framtid här om jag väljer att försöka ändra på mitt liv.” (IP4)

Utifrån anomi-teorin kan samhällets attityder mot invandrare förvärpa deras utmaningar. Invandrare som anländer till Sverige ställs inför en ny kultur, nya normer och värderingar som skiljer sig från deras egna. Denna skillnad kan skapa en konflikt mellan de två moraliska systemen, vilket kan leda till att invandrarna förlorar känslan av tillhörighet till båda

systemen. I det nya samhället förväntas de ofta assimilera dessa normer direkt, trots att dessa normer har utvecklats över flera hundra år i de flesta västerländska samhällen. Hussein (2017) understryker att invandrare i denna situation behöver betydande stöd och hjälp för att undvika att hamna i ett destruktivt utanförskap. I avsaknad av detta stöd kan det uppstå förvirring och en stark koppling till hemlandets kulturella heders strukturer och specifika normsystem. Detta kan resultera i att invandrare, istället för att integreras i det nya samhället, behåller sin solidaritet och trygghet genom att ansluta sig till sin ursprungliga kultur, vilken präglas av värderingar och trosuppfattningar från deras förmoderna samhälle. Således finns det en risk att dessa individer inte fullständigt integreras i det nya samhället, och istället gör allt för att upprätthålla sin anknytning och trygghet till deras kollektiva samhälle (Hussein, 2017).

En informant förespråkar användningen av begreppet "negativ social kontroll" istället för "heder", eftersom heder i sig är något positivt. Hen anser att det är konstigt att koppla begreppet heder till den allvarliga problematik som hedersrelaterat våld och förtryck innebär. Begreppet "negativ social kontroll" belyser begränsningar i individens livsutrymme och inte enbart riktar sig till en specifik målgrupp som invandrare. Informanten betonar vikten av att se hedersrelaterat våld och förtryck som något som kan påverka inte bara invandrare utan även personer födda i Sverige såsom sekter, HBTQ-personer eller andra mindre uppmärksammade grupper.

En annan informant nämner också den problematiska kopplingen mellan islam och hedersrelaterat våld. Även om hen erkänner att hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma i muslimska länder, betonar hen att det är fel att göra en direkt koppling mellan Islam och hedersvåld. Det finns många muslimer som inte upprätthåller dessa normer och värderingar, och hedersvåld förekommer också i andra religiösa och icke-religiösa sammanhang.

I kunskapsläget nämns det att Grutzky & Åberg (2014) utforskar kopplingen mellan heder och religion, med fokus på hur religiösa ledare kan understödja värderingar och handlingar associerade med hederskultur. De lyfter fram att de som praktiserar hedersförtryck ofta anför religionen som en förmildrande faktor för sitt agerande, trots att deras handlingar kanske mer rättmätigt borde förklaras utifrån sociala eller kulturella drivkrafter. Vidare betonar de att hedersvåld förekommer i en mängd olika religiösa och etniska grupper.

5.3.3 Den osynliga utsattheten

Informanterna lyfter fram att hederskulturer även påverkar unga pojkar och män, något som ofta förbises då fokus ligger på unga kvinnor och flickor. Denna utsatthet innefattar bland annat begränsningar i val av partner, med situationer där män tvingas att gifta sig mot sin vilja. En annan form av utsatthet är kravet på att män ska upprätthålla familjens hedersnormer, vilket kan leda till straff om dessa normer bryts. Denna dubbla utsatthet gör pojkar till både offer och förövare, och placerar dem i svåra situationer där de tvingas agera mot personer de bryr sig om. Dessutom förväntas pojkar ofta anta vuxna roller inom familjen tidigt, vilket kan leda till aggression, hög skolfrånvaro och tillbakadragenhet. Trots kännedom om dessa problem agerar skolor ofta otillräckligt. Pojkar tvekar också att berätta om sin situation, särskilt till myndigheter, på grund av risken för straff från familjen. Detta gör det svårt att upptäcka och hantera den utsatthet som de utsätts för.

IP4 nämner att hen har intervjuat dömda förövare som har begått hedersbrott. Hen berättar resultatet av intervjun med följande:

- “ Jag har också haft en del samtal med och intervjuer med killar som verkligen har uttryckt det, alltså med ord tydligt och beskrivit att jag blev tvungen att göra det här. Några av de killarna jag träffade i kriminalvården som var dömda har beskrivits som att ja men min syster är min bästa vän, liksom hon är den som jag har kunnat berätta alla mina hemligheter för och hon har hjälpt mig när jag haft problem och alltså man har stått jättenära sin syster och har haft en superfina relation på många sätt. Men sen finns det andra förväntningar utifrån som har förstört en del av den relationen man har tvingats bete sig på ett sätt som man inte själv vill, som man inte inte kommer från ens eget hjärta. Och det är ju en sorg, både för systemen såklart som blir utsatt men också för brodern. Som tvingas in i en roll som han inte vill ha och som kanske har förstört hans finaste relation i livet, liksom med sin syster.” (IP4)

Pojkarnas kontrollerande attityder och roller kan förklaras utifrån systemteorin. Enligt systemteorin påverkas alla familjemedlemmar ömsesidigt av varandra. I detta system finns specifika förväntningar som formar i sin tur medlemmarnas attityder och roller. Strukturen i systemet är alltså en stor bidragande faktor i utformningen av individens beteende, attityd och tänkande (Payne, 2015). I kunskapsläget tas denna utsatthet upp där det framgår att pojkarna anses som det patriarkala systemets bärare då det är de som har ansvaret, enligt systemets uppbyggnad och struktur, att behålla stabiliteten i systemet (Schlytter & Rexvid, 2016). Det påpekas även ett forskningsresultat som visar att fokuset läggs endast på flickor när det gäller omhändertagandet enligt LVU lagen, medan pojkarna osynliggörs i detta sammanhang (Ibid.). I kunskapsläget påpekas, precis som intervjupersonerna nämner, att pojkars utsatthet i en hederskontext tar sig i många olika former och deras manlighet blir ifrågasatt om de inte följer de förväntningar som kollektivet ställer på dem (Hansson, 2010). Det nämns även att i vissa fall blir pojkarna till och med tvungna att pågå hedersmordet då de får lägre straff på grund av deras unga ålder (Hussein, 2017). Kollektivet i hederskontext är alltså strukturerat på ett sätt som sätter pojkarna i en utsatt situation i många olika former, samtidigt som denna situation är väldigt ouppmärksam i arbetet med hedersärenden. Detta är en utmaning som socialarbetaren måste arbeta med och vara medveten om.

Osynliggörandet gäller inte bara pojkarnas utsatthet utan även utsatthet för vissa grupper av flickor. Informanterna förklarar att den vanligaste föreställningen om hedersoffer är att det är en tystlåten flicka som bär slöja. Vidare uppger de att denna föreställning är felaktig och osynliggör utsattheten för flickorna som inte passar in i denna bild. En informant påpekar att även om en del kvinnor sminkar sig, har långt hår eller klär sig på ett särskilt sätt, innebär det inte att de är immuna mot hedersförtrycket. På samma sätt kan kvinnor som betar sig på ett visst sätt, som att röka till exempel, också vara utsatta. Utsattheten för dessa kvinnor som inte passar in i de konventionella bilderna av hedersoffer är alltså väldigt osynliggjord. På samma sätt kan denna stereotyp bild göra att vissa misstänks vara utsatta baserat på deras utseende eller bakgrund även om de i själva verket inte är det. Därför betonar informanterna på vikten av att bryta dessa stereotyper för att kunna hjälpa alla utsatta, oavsett hur de ser ut eller hur de klär sig.

En ytterligare osynliggjord utsatt grupp tas upp av en av informanterna, vilket är äldre män. Inom socialtjänsten har hen kunnat identifiera flera äldre män som är svagare för sina barnbarn och som kanske har levt tillräckligt länge i Sverige för att ifrågasätta hederssystemet. Trots att de inte tror på hedersnormerna, blir de ofta pressade från sina

släktingar i hemlandet och riskerar att förlora sin manlighet på grund av att de stöttar sina barnbarn som inte lever enligt heders normerna. Att de stöttar sina barn och barnbarn gör att de förlorar respekt och status i kollektivet enligt informanten.

IP4 belyser också att hedersproblematiken inte enbart handlar om tonåringar, utan det påverkar alla i familjen oavsett ålder. IP4 förklarar detta på följande vis:

- “Man pratar lite kan man säga som om hedersproblematik som att det var bara en tonårsproblematik eller liksom att det bara handlar om ungdomar och jag tänker att det finns ingen åldersgräns där utan finns det i familjen så påverkar det alla i familjen och då spelar det inte så stor roll om man är liten eller om man är vuxen och gammal och alltså så man är ändå påverkad av normerna”. (IP4).

IP4 förklarar att de i sitt arbete börjat fokusera på förskolan, då de märkte att hederskultur påverkar även de yngsta barnen i familjen, inte endast ungdomar och tonåringar.

En av informanterna lyfter fram att sekter är en annan grupp som ofta blir bortglömda, där tonåringar kan tvingas till äktenskap och utsättas för social utfrysning och isolering. Hen påpekar också att det är felaktigt att koppla hedersrelaterade problem enbart till vissa kulturer eller etniciteter. IP7 betonar att cirka 20 000 svenska barn lever under hedersnormer, en siffra som sannolikt underskattas då över 80% av fallen anses vara mörkertal. Trots att dessa barn inte blir mördade, kan de uppmanas till självmord, en form av våld som hen menar är jämförbar med mord. Utsattheten som drabbar svenskfödda barn är, enligt IP7, väldigt mindre uppmärksammas och man inte har så mycket kunskap om.

Intervjupersonerna understryker också att HBTQ-personer är en annan mycket utsatt grupp, både inom och utanför Sverige. Enligt dem betraktas homosexualitet ofta som tabubelagd inom hederskulturer, vilket kan leda till svåra konsekvenser för individer som inte följer heteronormativa mönster. Detta kan resultera i allt från social utfrysning till extremt våld. En av de informanterna konstaterar att hedersrelaterade problem inte skiljer sig betydligt mellan svenska och utländska familjer, trots en tendens i media att koppla hedersrelaterat våld till invandrargrupper. Hen påpekar att hedersrelaterat våld också förekommer i svenska familjer, där det kan manifesteras sig som verbala hot och psykologisk manipulation som leder till självmord. Hen ser ingen skillnad mellan att mörda och att uppmana till självmord, men noterar att uppmaning till självmord ofta undgår straff, till skillnad från mord.

Detta kan kopplas till det intersektionella perspektivet då vi tydligt kan se hur en föreställning kopplad till en viss maktstruktur, vilket kan vara etnicitet eller sexualitet, leder till att osynliggöra utsattheten hos en annan grupp. En sådan föreställning kan vara att etnisk svenska individer är mer civiliserade och jämlika, jämfört med invandrargrupper som anses ha mer patriarkalt tänkande. Detta kan leda till tanken att det inte finns svenskfödda personer som kan vara varken förövare eller offer för hedersrelaterat våld och förtryck. Svenska män som utövar våld kopplas oftast ihop med missbruk och psykisk ohälsa, samtidigt som invandrade män kopplas däremot med hederstänkandet. Detta gör att utsattheten för just svenskfödda blir osynlig (Mattsson, 2021). Föreställningarnas påverkan tas upp även i kunskapsläget där framgår att kulturaliseringen leder till uppdelning i samhället mellan svensk och icke-svensk kultur, vilket leder till stereotyping och diskriminering (Baianstovu, 2012). Det framgår även att hedersvåld är normaliserat i vissa grupper och sekter och traditionellt patriarkala kulturer, vilket märks tydligt i offentliga samtal och politiska dokument (Gruber, 2011).

En annan svårighet med att belysa och identifiera hedersutsattheten kan beror på föreställningen om kvinnor, särskilt mödrar, inte kan vara våldsutövare. Enligt en av informanterna. Hen förklarar vidare att detta antagande gör det svårt att identifiera våld när en mor och dotter söker hjälp inom hälso- och sjukvården och där modern är där med henne endast för att kontrollera. Informanten betonar därför vikten av att inte basera bedömningar på fördomar och att förstå att våldsutövare kan vara av alla kön och relationer. Detta är något som även lyfts upp av informanten där hen menar att kvinnor ofta har starka roller och kan vara kontrollerande, till och med mer än männen. Erfarenheten visar att mormor, snarare än morfar, ofta har den dominerande rollen i familjestrukturen. Informanten tar upp att våld förekommer i familjer med hedersinslag ibland riktat mot fadern av modern och hennes släkt.

Stereotyper av vilka som kan vara hedersutsatta eller förövare kan leda till att vissa grupper som faktiskt är hedersutsatta inte blir identifierade och inte får den hjälp de behöver från samhällets insatser. Dessa grupper faller alltså utanför den typiska uppfattningen om hedersoffer (Baianstouv m.fl., 2019). Att en statlig myndighet eller verksamhet behandlar människor utifrån stereotyper kan skada tilliten som en individ har gentemot staten, vilket kan resultera i att de inte känner sig trygga med att söka sig till samhällsinstitutioner när de behöver hjälp (Ibid.). Socialstyrelsen tar upp detta i sin rapport då det framgår att bilden av hedersutsatta som kapabla och förtryckta personer stämmer inte alltid (Socialstyrelsen, 2019). Därför betonas i kunskapsläget vikten av att socialarbetaren ska kunna göra noggranna analyser innan hen agerar på något sätt (Baianstovu, 2012).

5.3.4 Inom skola

Detta avsnitt handlar om de begränsningar som lärare och skolpersonal upplever i sitt arbete med barn och ungdomar, särskilt när det gäller hedersproblematik. En av informanterna framhåller att trots att kreativa metoder som lek och konst kan användas för att engagera barn i samtal om hedersproblematik, finns det fortfarande ett behov av fler resurser och metoder. Utmaningar uppstår särskilt vid arbete med äldre barn och ungdomar i dessa frågor, vilket visar behovet av ytterligare strategier. En annan informant framhåller att skolan inte anses göra tillräckligt för att adressera dessa frågor, då många elever lever under hedersnormer och inte får välja sin egen partner.

Flera av informanterna belyser utmaningarna i att behandla hedersproblematik i skolmiljö. Lärare vill ofta diskutera viktiga frågor som hedersproblematik, men de känner osäkerhet om hur de ska närma sig ämnet på bästa sätt. Det finns också en oro för de potentiella konsekvenserna av att väcka dessa frågor, särskilt i fall där elever inte har de rättigheter som diskuteras. Detta kan skapa en situation av passivitet eller osäkerhet. Svenska skolan är starkt rättighetsbaserad, vilket kan skapa en klyfta mellan den läroplan som föreskrivs och elevernas personliga erfarenheter. Vissa kanske inte tillåts ha en relation eller väntas förbli oskuldsfulla tills de gifter sig. Detta blir särskilt framträdande i undervisningen om sexuella rättigheter och val av partner. En av informanterna, kuratorn, betonar att många lärare vill ta upp dessa ämnen men är osäkra på hur man ska hantera dem på rätt sätt, givet att eleverna har olika bakgrunder och behov. Det nämns att en av skolans mentorer uttryckt oro över svårigheten med att diskutera hederskultur i klassrummet utan att riskera att peka ut vissa flickor. Utmaningen ligger i att finna ett effektivt sätt att samtala om hederskultur, så att ingen känner sig obehagligt utpekad.

En av informanterna tar även upp kommunikationsutmaningar och osäkerheter mellan förskolor och familjer, som kan inkludera brist på tydliga riktlinjer, språkhinder och rädsla för att missförstås, särskilt gällande känsliga ämnen som religion. Hen uttrycker vidare att det finns en konflikt eller förvirring bland personalen om huruvida föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn ska prioriteras över barnens egna mänskliga rättigheter.

Informanterna belyser de komplexa utmaningarna som socialt arbete står inför när det gäller att hantera hedersproblematik. I centrum av dessa utmaningar ligger konflikten mellan jämlikhet och respekt för kulturell mångfald. När strävan efter jämlikhet inom demokrati möter behovet av att bevara kulturell mångfald kan det uppstå en konflikt som kan stärka patriarkala strukturer och underminera individens rättigheter. Denna konflikt kan ytterligare kompliceras när flera moralsystem samexisterar parallellt, som det ofta gör i kulturellt diversifierade samhällen. Detta nämnts tidigare i kunskapsläge Baianstovu (2012).

Anomi-teorin hjälper oss att förstå denna utmaning (Durkheim, 1983). När olika moralsystem finns sida vid sida, kan de konkurrera med och underminera varandra, vilket leder till en situation där de etablerade normerna försvagas. Detta kan resultera i osäkerhet bland samhällets medlemmar, inklusive skolpersonalen, om vad som anses vara rätt och fel. Denna osäkerhet kan i sin tur bidra till spridningen av hederskultur.

Gruber (2011) uppger att skolan har en central roll i att hantera komplexa frågor kring identitetsbildning, nationalism och hedersproblematik. Den har potentialen att bekämpa hedersrelaterat våld genom att integrera svenska normer i sina insatser och strävar efter att fostra medborgare med nationella värderingar. Samtidigt kan skolan, genom att undervisa om olika nationaliteter, oavsiktligt bidra till subtil nationalism och skapa en "vi och dem"-mentalitet, vilket kan fördjupa kulturella klyftor. Denna dubbla roll visar hur skolan inte bara överför kunskap, utan också förmedlar specifika normer och värderingar. Skolans dagliga lärandeaktiviteter och rutiner kan påverka upprätthållandet av nationell identitet. Genom att integrera begreppet svenskhet i sina insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld visar skolan en historisk kontinuitet i sin strävan att fostra nationella medborgare. Det har nämnts tidigare i kunskapsläget avdelning.

En av de informanterna uppger att det finns en utbredd rädsla bland personal att deras agerande kan förvärra en redan svår situation, särskilt de som arbetar med barn och ungdomar. Hen reflekterar över svårigheterna med att hantera frågor om tidigt äktenskap eller tvångsäktenskap och hedersvåld i skolmiljön. Det diskuteras om att ungdomar, trots att det är olagligt, ibland kan hamna i situationer där de gifter sig i ung ålder, vilket påverkar dem och deras kamrater. En personlig erfarenhet av informanter från en skola i södra Sverige, där fyra elever i årskurs 8 gifte sig under ett läsår, framhävs som ett exempel på denna verklighet. Hen nämnde att de var väldigt unga. En av dem, en romsk flicka, var känd som gift av alla, men hon var inte officiellt gift, utan hon hade ett religiöst äktenskap. Hon bodde med sin man hos hans föräldrar. Det var svårt att agera eftersom det inte var officiellt registrerat. Därefter, under flera år, lämnade 2-3 elever Sverige och stannade i andra länder. Deras vänner kvar i Sverige hade fortfarande kontakt och kunde berätta att de nu var gifta. Så, trots att det är en liten minoritet, kan detta vara en realitet för vissa elever, även vid den unga åldern.

I familjesystemet, utifrån systemteoriperspektiv, särskilt inom kollektivistiska familjer, kan hedern ses som en central värde. Barnäktenskap kan uppfattas som ett sätt att upprätthålla denna heder, särskilt om det finns en rädsla att en självständig dotter kan hota den. I det här fallet kan fadern, som en viktig del av detta system, känna press att gifta bort sina döttrar tidigt (Payne, 2015).

Trots att en lag för att förhindra barnäktenskap har existerat i Sverige sedan 2014, har dess genomslagskraft varit begränsad. Fram till hösten 2016 hade endast en person åtalats och ingen dömds för brottet, trots dokumenterade fall där barnäktenskap ingåtts utomlands under sommarloven. Kulturella skillnader utgör en betydande utmaning i arbetet mot barnäktenskap i Sverige, där det moderna "svenska" äktenskapet och det traditionella äktenskapet i Mellanöstern kan skilja sig avsevärt, särskilt vad gäller frågor om frihet och tvång. Denna skillnad kan leda till kulturkrockar. Enligt en statlig utredning från 2011, fruktade minst 300 ungdomar i Sverige med utländsk bakgrund att bli tvångsgifta, medan cirka 8 500 tonårsflickor uttryckte oro över att inte få välja sin egen make. Vidare finns det fall där individer hålls kvar utomlands för att bli tvångsgifta mot sin vilja, och det fanns 13 ungdomar i åldrarna 15-17 år som var registrerade som gifta i Sverige i december 2011. Dessutom finns det ett okänt antal barn i Sverige som är lagligt gifta enligt andra länders äktenskapslagar eller som ingått i informella religiösa äktenskap, vilket komplicerar arbetet mot barnäktenskap. Detta innebär att tvångsäktenskap och barnäktenskap i Sverige tydligt är kopplade till kulturer som praktiserar hedersrelaterat våld och förtryck, vilket ytterligare förstärker utmaningarna för dem som arbetar för att motverka dessa problem (Hussein, 2017).

5.3.5 Kulturalisering och normalisering

En av informanterna framhäver vikten av individuell förståelse och kommunikation i förskola, särskilt när det gäller interaktioner med föräldrar. Informanten kritiserar en mekanisk eller "fyrkantig" approach, där handlingar och åsikter snabbt tolkas utifrån kulturell bakgrund utan att först utforska olika möjliga anledningar. Genom att engagera föräldrar i meningsfull dialog och ställa utforskande frågor, kan man skapa bättre samförstånd och hitta bästa sättet att stödja barnet. Hen kritiserar alltså idén om fasta riktlinjer, och checklistor i bemötande med hedersproblematik i skolan, och menar att dessa kan hindra personalen från att utforska individens unika omständigheter och behov. Det betonas att en nyfiken och öppen dialog oftast är mest effektiv för att förstå och stödja varje barn på det bästa möjliga sätt. Informanten betonar vikten av att utnyttja den täta kontakten med familjerna i förskolan jämfört med högre utbildningsnivåer. Det finns möjligheter att förebygga problem genom kommunikation och förståelse. I allvarliga situationer, som våld, bör dock socialtjänsten kontaktas för att hantera situationen. IP4 betonar vikten av att ha fungerande kommunikation och dialog med föräldrarna istället för att grunda snabba fördomar baserat på föräldrarnas kulturella bakgrund på följande vis:

- ” Om jag jobbar i förskolan eller någon annan verksamhet och så möter jag kanske en förälder så en vuxen person som säger; jag vill inte att mitt barn ska göra det här. Ja, men det kan ju finnas 100 olika anledningar till varför den föräldern säger så. Är man rädd? Är det brist på kunskap att man själv inte har erfarenhet av det som skolan ska göra? Är det någon personlig grej? ..., Det finns en tendens ibland att man förklarar allting med kultur, ... Det här är ett fånigt exempel, men jag vet någon gång på en skola där man hade liksom startat en jättehög så här för att det var en pappa som hade kommit och sagt, min dotter ska inte vara med på simningen. Alltså när man saknas i skolan på idrotten och de hade liksom redan dragit igång en stor grej och var så här, ja, vi måste anmäla till socialtjänsten, varför får hon inte vara med på simningen? Har ni frågat pappan varför? Och sen så ringde de igen och sa de, OK, hon har klorallergi. Vi har fått ett läkarintyg, alltså. Det handlar inte om kultur. Det handlar om någonting annat och ibland så tänker jag att man ställer inte ens frågan. Och många gånger så tänker jag att man kan komma ganska långt.” (IP4)

Kulturalisering lyfts även upp i kunskapsläget. Där nämns att den bidrar till en uppdelning mellan svensk kultur och invandrarkulturer, där sociala problem och ojämlikheter förklaras enbart utifrån människors kulturella bakgrund och strukturella faktorer ignoreras. Detta leder till diskriminering och stereotypisering av invandrare, vilka betraktas som bristfälliga i jämförelse med den överlägsna svenska identiteten. Genom att fokusera på invandrades brister och negligera de kulturella aspekterna av ojämlikhet förstärks makthierarkier och marginalisering av invandrargrupper. Denna uppdelning har allvarliga konsekvenser för samhället som helhet. (Baianstovu, 2012; Mattson, 2021). Repstad (2005) uppger att den uppdelning och den bristande av integration ökar risken för att minoritetsgruppen ser den omgivande kulturen som hotfull. Konflikter och kulturella skillnader mellan etniska grupper förstärks genom att grupperna definierar sig själva som överlägsna och ser andra grupper som negativt stereotypa. Varje grupp tenderar att hålla fast vid sin egen kultur och betrakta andra kulturer som främmande och hotfulla, oavsett om det gäller svenskar eller invandrare.. Bristande i integration leder till att invandrarnas gamla kulturer upprätthålls starkare i Sverige än i deras ursprungsländer (Repstad, 2005).

En ytterligare utmaning som är kopplad till hedersfrågan och kulturen nämns av två informanter, nämligen rädslan att berätta om misstanken att någon är utsatt för att man inte vill bli stämplad som rasist. Informanterna förklarar att många är dåliga på att rapportera till socialtjänsten och göra orosanmälningar, både när det gäller barn såväl som vuxna. Detta är, enligt informanterna, beroende på rädslan att bli stämplad som rasist. Vidare framgår att denna rädsla finns även bland yrkesverksamma, särskilt de som är etniskt svenskar. Därför påpekas vikten av att stötta personalen för att de ska känna sig trygga i sina bedömningar. De förklarar att det handlar om att ha en oro och agera utifrån det, oavsett vilken bakgrund eller etnicitet familjen har. Detta är, enligt informanterna, viktigt att göra med tanke på att familjerna oftast är medvetna om denna rädsla hos personalen, vilket gör att de använder rasistkortet för att försöka avfärda anmälningar eller kritik.

Detta bekräftas även i kunskapsläge där (Schlytter & Rexvid, 2019) nämner att det finns rädsla för att bli stämplad som islamofobisk eller som att man har hat mot invandrargrupper. De uppger att denna rädsla kan tysta debatten om hedersfrågan. Författarna Grutzky & Åberg (2014) bekräftar detta och berättar vidare att de uppfattar ett sådant handlande som rasistiskt i sig då de agerar utifrån sina känslor istället för att tänka på de individer som är utsatta i hederskontext. Författarna uppfattar detta handlande som en normalisering av utsatthet för den andra gruppen. Den rädsla utgör en av de faktorer som kan motverka socialt arbete mot hedersproblematiken. Ur ett anomi perspektiv upplever personalen en känsla av rädsla, osäkerhet och förvirring när de konfronteras med de två olika moraliska systemen i samhället och har svårt att skilja dem åt för att kunna fatta rätt beslut.

Invandrare får en känsla av trygghet genom att hålla fast vid sina gamla traditioner och värderingar. Det nya samhället upplevs som hotfullt för deras identitet, och invandrarföräldrar har en rädsla för hur det kan påverka deras familjer och uppfostran av sina barn. Rädslan för det nya samhället handlar om invandrarnas behov av existentiell trygghet i ett osäkert tillstånd. För att underlätta integrationen i det nya samhället är det viktigt att den svenska socialtjänsten, kuratorer och psykoterapeuter hjälper invandrare att hantera denna rädsla. Genom att gradvis övervinna rädslan och samtidigt bevara den existentiella tryggheten i sin gamla kultur kan invandrare anpassa sig till den svenska kulturen. (Wigg, 2008).

Detta beteende kan även förstås utifrån systemteorin (Payne, 2015), där invandrare försöker skydda sina system och undvika instabilitet som kan orsakas av förändringar som det nya samhället innebär. Genom att använda rasistiska argument inför personalen försöker

föräldrarna upprätthålla den befintliga familjestrukturen och undvika att systemet destabiliseras. Detta beteende kan tolkas som en anpassningsstrategi för att hantera den osäkerhet och otrygghet som uppkommer i en ny kulturell och social kontext.

Hussein (2017) hänvisar till en forskning som betonar att skolan har en central plats i att erbjuda hjälp, stöd och en trygg samtalsmiljö till hedersutsatta. Där betonas även att skolans hantering av hedersrelaterat våld påverkas av rädsla för stigmatisering och fördomar mot etniska minoriteter. Detta innebär att den rädslan som upplevs av båda grupper kan ha en negativ effekt på det sociala arbetet med hedersproblematiken eftersom den kan motverka insatser och interventioner från både skolpersonal och berörda parter.

En av informanterna påpekar också att det finns personal inom skolan och sjukvården som tror på hedersnormer och varnar föräldrar och barn istället för att upprätthålla anmälningsplikten. Det beskrivs som tjänstefel att inte följa anmälningsplikten och istället prioritera vårdnadshavarens intressen över barnens säkerhet. Därför är det viktigt, enligt IP7, att inkludera frågan om hedersrelaterat våld och förtryck i rekryteringsprocessen. På det viset, menar IP7, att man kan säkerställa att arbetssökande är medveten om och engagerad i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

- "Jag vill, precis som vi begär polisregister, de begär ut det på mig innan jag börjar jobba, vilket är helt rimligt för jag ska ju jobba med barns rättigheter och allt. Det har ju precis som man begär polisregister på vår personal så tycker jag att det ska vara naturligt att ställa frågan på en intervju hur de förhåller sig. För vi vet att både inom skolanssjukvård så har vi personal som tror på hederssystemet." (IP7).

En av de intervjuade kuratorerna belyser en annan aspekt då hen påpekar att personal som kommer från samma kultur möter flera utmaningar. En sådan utmaning är risken för "normalisering". Det innebär att personalen, på grund av den gemensamma kulturella bakgrund som hen delar med barnen, kanske inte ifrågasätter beteenden som inte överensstämmer med svenska normer. Istället kan de omedvetet tillåta dessa beteenden, vilket bidrar till att de blir normaliserade.

I detta fall prioriteras det hedersnormerna framför det svenska lagstiftningssystemet, vilket strider mot deras yrkesmässiga skyldigheter och uppdrag. Det kan finnas förvirring och konflikt när dessa två system möts, vilket kan resultera i en anomi-situation där individer inte är säkra på vilket normsystem de bör följa (Durkheim, 1983).

I detta avsnitt diskuteras både kulturaliseringens- och normaliseringsprocesser och deras inverkan på hanteringen av hedersrelaterade frågor. Diskussionen visar att ett överdrivet fokus på kulturell bakgrund kan hindra en djupare förståelse för individers unika situationer och behov. Kulturaliseringens effekter på samhället har även granskats. Vidare har risken för normalisering inom personalgruppen belysts, vilka delar en gemensam kulturell bakgrund med barnen. I dessa fall kanske vissa beteenden inte ifrågasätts, även om de strider mot svenska normer. Detta kan leda till en situation där hedersnormer ges företräde framför svensk lag.

5.3.6 Myten om oskuld

En informant uttrycker förvåning över bristen på kunskap hos föräldrar när det gäller oskuld och fysiska konsekvenser av könsstympning. Hen berättar att många vårdnadshavare, särskilt inom hederskulturen, har felaktiga föreställningar om att alla ska blöda vid första samlaget.

Det betonas att det är viktigt att informera både vårdpersonal och föräldrar om att det inte är en medicinsk fakta att alla blöder vid sexuell debut och att oskuld inte kan kontrolleras.. Vidare påpekas vikten av att diskutera detta ämne redan på BVC (Barnvårdscentral) för att skapa en trygg och korrekt förståelse för unga flickor. Informanten tar upp att denna felaktiga uppfattning kan leda till ogrundade förväntningar och oro hos flickor, vilket gör att många av dem söker medicinsk hjälp för att säkerställa att de kommer att blöda inför äktenskapet. Detta innebär även en säkerhetsrisk att söka hjälp för detta ändamål, eftersom det kan leda till att de blir påkomna då folk kommer tro att de har sökt hjälp eftersom de har egentligen varit sexuellt aktiva och förlorade oskulden.

En annan informant belyser också hur kontrollen över kvinnors sexualitet utövas, där könsstympning är ett sätt att utöva den kontrollen från en tidig ålder. Informanten förklarar att könsstympningen kan ha livsvariga hälsokonsekvenser såsom problem med att urinera eller menstruationens svårigheter.

Vi har redan i inledningen nämnt att könsstympningen är olaglig i Sverige enligt lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Könsstympning, som intervjuerna också påpekar, har allvarliga hälsokonsekvenser och själva ingreppet är oftast traumatisk för flickorna och ett övergrepp mot deras kroppsliga integritet (Socialstyrelsen, 2021). Trots dessa negativa konsekvenser finns det en märkbar okunskap angående könsstympningen och oskuldskravet än idag. En forskning har visat att ungdomar som lever med ett oskuldskrav saknar oftast villigheten att söka ytterligare information än den som de fått från familjen och kollektivet, och att de inte heller erkänner att de har kunskapsbrist angående sexfrågor. Istället väljer de att vara lojala till kollektivets syn och tankesätt (Ghadimi, 2007). Myten om mödomshinnan och kravet på att blöda på bröllopsnatten är något som kollektivet i hederskontext anser vara en pålitlig indikator på oskuld. Den medicinska och vetenskapliga kunskapen visar däremot att det egentligen inte existerar något som en mödomshinna i den mänskliga kroppen, vilket gör det vetenskapligt omöjligt att avgöra om en flicka har förlorat oskulden eller inte (Socialstyrelsen, 2021). Här märker vi hur vetenskapen och hederstänkandet går inte ihop och att det finns en märkbar brist på kunskap, vilket försvårar det sociala arbetet med hedersfrågan. Detta är med tanke på att det inte finns mottaglighet för insatser eller viljan att söka ytterligare information kring frågan.

Att ungdomarna väljer att hålla sig till kollektivets information kan tolkas utifrån ett systemteoretiskt synsätt. Enligt systemteorin så strävar individen efter att anpassa sig till systemets struktur (Hussein, 2017). Ungdomarnas ovilja till att söka ytterligare kunskap kan vara en anpassningsstrategi som de använder för att relatera till kollektivet. Om en flicka är sexuellt aktiv eller har förlorat oskulden på något sätt då innebär det att hon inte följde de förväntningar som kollektivet ställer på henne. Könsstympningen, och även myten om mödomshinna, blir i detta sammanhang som ett sätt som kollektivet använder för att skydda och säkerställa systemets stabilitet.

I slutet av avdelningen kan man säga att det finns många utmaningar som uppstår i arbetet med hedersfrågor. Dessa utmaningar är bland annat den komplexa karaktären av hedersförtryck då det är ett helt kollektiv som bidrar i utövande av kontroll och övervakning. Denna dynamik och dess olika aspekter kan påverka effektiviteten av hanteringen av hedersäranden. En ytterligare utmaning är samhällets fördomar kring invandrare hedersutsatta, vilket gör att de inte vågar att be om hjälp från ett samhälle som inte tror på dem. Detta är särskilt utmanande för socialarbetaren då det blir svårare att nå de som behöver samhällets stöd och hjälp. Det som också orsakar svårigheter med hedersäranden är att det finns många utsatta grupper som deras utsatthet osynliggörs på grund av olika stereotyper och föreställningar kring vem ett hedersoffer är och vilken etnicitet, kön, ålder eller sexualitet hen

har. Sådana föreställningar är problematiska då de leder till en begränsad syn på utsattheten, vilket gör det svårt för socialarbetaren att observera, identifiera och ge stöd till olika hedersutsatta grupper. En ytterligare utmaning ligger i konflikten mellan jämlikhet och respekt för kulturell mångfald. Detta är utmanande för socialarbetaren då den kulturella mångfalden, som ska respekteras i ett demokratiskt och jämlikt Sverige, kan samtidigt ha patriarkala strukturer som orsakar en inskränkning i individens rättigheter och självbestämmande. En till utmaning som uppstår är rädslan att bli stämplad som rasist om man belyser ett misstanke om hedersrelaterad våld och förtryck. Detta utmanar det sociala arbetet med frågan eftersom det kan hindra samhället från göra orosanmälningar, vilket gör det svårare för socialarbetaren att nå de hedersutsatta. Slutligen nämns det en annan utmaning, vilket är okunskapen och myterna kring oskuld och mödomshinnan. Denna okunskap utmanar det sociala arbetet med hedersfrågan då det påverkar mottagligheten för insatserna.

6. Avslutande diskussion

I detta kapitel kommer vi att ha en avslutande diskussion kring vårt metodval där vi ger en bild på metoden som vi använde oss av och dess negativa samt positiva aspekter. Vi kommer även att diskutera resultaten som vi har kommit fram till och avsluta med att föreslå ämnen till vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Denna studie bygger på kvalitativa undersökningar där vi har valt att genomföra semistrukturerade intervjuer för att besvara våra frågeställningar. Syftet med vår uppsats var att belysa olika utmaningar och brister som förekommer i arbetet med hedersutsatta samt att ta en bild av de begränsningar som hedersoffret upplever när hen försöker att ta sig ur en hederskontext. Genom denna metodval kunde vi fånga en stor del av informanternas erfarenheter och uppfattningar kring ämnets olika aspekter. En fördel med detta metodval var möjligheten till att ställa följdfrågor, vilket gav oss ännu djupare och analyserade svar. De etiska principerna har särskilt beaktats innan, under och efter intervjuernas genomförande, vilket är betydelsefullt för uppsatsens trovärdighet (Bryman, 2018). För att utöka uppsatsens trovärdighet ännu mer har vi spelat in alla genomförda intervjuer. Detta har underlättat för oss att vara säkra på materialet som vi har då vi hade möjligheten att lyssna igen på intervjun när något i våra snabba intervjuanteckningar var otydlig. Trovärdigheten har även ökat genom att intervjuar yrkesverksamma som har varierande yrkesroller (Ibid.). Genom detta kunde vi fånga varierande upplevelser och perspektiv på problematiken.

Att vi inte valde att genomföra kvantitativa undersökningar, utan snarare kvalitativa, beror först och främst på ämnets komplexitet. Vi bedömde att det skulle vara svårt för oss att analysera materialet om studien grundar sig på enkäter. Detta är med tanke på att det finns olika faktorer som samspelar med varandra och som har en betydelse för vårt valda ämne, såsom kön, etnicitet, ålder och sexualitet. Denna komplexitet gör det svårt att genom enkäter kunna få lika djupa och analyserade svar som vi önskar.

Trots att metodvalen gav oss analyserade och utförliga svar så fanns det olika nackdelar som vi har stött på och observerat. Ett exempel på en sådan nackdel var svårigheten att hitta intervjupersoner som har både tid och vilja att delta. I resultat- och analysdelen har vi påpekat en utmaning som socialarbetare möter i arbetet med hedersärenden, vilket är den omfattande tidsåtgången. Denna utmaning har vi tydligt märkt i sökandet efter intervjupersoner då en stor del av dem tackade nej och hänvisade till brist på tid. Det har även varit tidskrävande för oss att bearbeta, organisera samt analysera den stora mängden av datan.

En ytterligare nackdel med kvalitativa metoder är att de inte är generaliserbara (Larsen, 2019). Även om resultaten inte går att generaliseras valde vi att utgå från denna metod för att få en förståelse för informanternas tankar, upplevelser och resonemang kring ämnet. Vi har bedömt att detta skulle vara väldigt givande för vår uppsats, särskilt med tanke på att de flesta av informanterna har en lång arbetslivserfarenhet med hedersfrågor och är väldigt medvetna om olika utmaningar, begränsningar och brister som medföljer arbetet med hedersfrågor.

6.2 Resultat- och analys diskussion

De material som vi har samlat från våra 9 intervjuer samt kunskapen som har redovisats från olika böcker, rapporter och vetenskapliga artiklar har tolkats utifrån systemteorin, teorin om anomi och det intersektionella perspektivet. Frågorna som analysen grundar sig på är följande:

1. Vilka utmaningar och brister framkommer i socialt arbete när det gäller hedersproblematiken?
2. Vilka begränsningar kan hedersoffret uppleva när hen försöker att ta sig ur hederskontexten?

Trots att hedersfrågan har varit uppmärksammas i Sverige under många år och trots alla mord som har skett i hedersnamn finns det fortfarande en hel del utmaningar och brister i det sociala arbetet med hedersutsatta. Det finns även olika begränsningar som förhindrar hedersoffret från att vända sig till samhället och söka hjälp.

En central slutsats för vår uppsats och som samtliga informanter har mer eller mindre lyft upp är att det finns ett omfattande behov av kunskapshöjning. I resultat- och analysdelen märker vi att olika problem såsom samverkans svårigheter, stereotyper och fördomar har i grund och botten sina rötter i brist på kunskap. Yrkesverksamma och även alla i samhället generellt behöver alltså ha mer kunskap om hedersproblematiken för att socialarbetaren ska kunna, på ett bättre, lättare och mer omfattande sätt, observera och identifiera utsattheten hos olika utsatta grupper. Vi, och även informanterna, inser vikten av en sådan kunskapshöjning för att ännu fler utsatta ska kunna identifieras och nås fram. På det sättet blir de inte ensamma i detta, och på det sättet får de stödet som de behöver.

Resultaten på denna uppsats tyder även på att det finns betydande begränsningar som hindrar hedersoffret från att lämna sin situation. Dessa begränsningar inkluderar låg tilltro till myndigheter, rädsla för konsekvenserna av att bryta med familjen, samt komplexa familjerelationer. Samtidigt spelar strukturella faktorer, såsom fattigdom, segregation och rasism, en viktig roll, då de kan påverka individens förmåga att söka hjälp. Det är därför väldigt viktigt att socialarbetaren ska vara medveten om sådana begränsningar och förstår svårigheten i valet som utsatta personer gör när de blandar in en statlig myndighet i en känsloladdad familjesituation.

Vi anser att en viktig del i arbetet med hedersfrågan är att försöka utvidga och utveckla människors syn och normer när det gäller sexualiteten. Vi har tidigare nämnt att något typiskt som sexualitet anses i hederskontext som något skamligt. Att utvidga och utveckla en sådan syn är däremot svårt då vi, under resultat- och analysdelen, har tydligt märkt svårigheten att nå både hedersutsatta och förövare. Detta är med tanke på att de oftast väljer att hålla sig kvar i den kontexten som de befinner sig och har därmed ingen mottaglighet till eventuella hjälpinsatser, vilket försvårar att göra en sådan förändring då hedersnormer har en stark och djup närvaro i dem.

En slutsats som kan även dras från studiens resultat är kulturalisering, dvs att koppla hedersnormer till specifik kultur ofta framstår som ett hinder inom socialt arbete. Konsekvenserna av kulturalisering kan vara bristande av integration och utanförskap för vissa grupper. Kulturskillnader och brist på kunskap om den andra kultur samt den politiska

debatten som relaterar hederskultur med vissa grupper, vissa länder eller vissa religioner kan också bidra till konflikt mellan både kulturer och skapa hat mellan de olika grupper i samhället. Denna utmaning har varit återkommande i resultatdelen och under intervjuerna.

Det är värt att notera att brist på integration spelar en stor roll i denna problematik och har starka kopplingar till kulturalisering som i sig kan skapa uppdelning av de olika etniska grupper i samhället. Studiens resultat pekar på att yrkesverksamma ibland kan ha en överdriven fokus på individens brister och bortse från de kulturella skillnader som spelar en betydande roll i detta sammanhang. Därmed blir det av central betydelse att belysa och sprida kunskap om dessa skillnader, så att socialarbetare kan ta mer hänsyn till dem i sitt arbete med hedersutsatta individer. En av slutsatser som kan dras av resultat och analysdelen är att okunskap hos skolpersonal påverkar negativt förebyggande arbete som kan genomföras i skolor. Det finns tveksamhet hos skolpersonalen att rapportera misstänkt hedersvåld, eftersom individer kan vara oroliga för att bli stämplade som rasister. Ibland blir de rädda att missförstå den andras kultur.

Studien har också belyst svårigheten med att bryta banden med familjen för de hedersutsatta. Det framkom att placering utanför hemmet kan vara avgörande ur säkerhetssynpunkt och potentiellt rädda den utsattas liv. Samtidigt påpekar vi, i linje med det som informanterna framhåller, att det borde finnas insatser som kan utföras på hemmaplan, eller åtminstone insatser som erbjuds till familjen parallellt när den hedersutsatta är skyddsplacerad. Informanterna har uttryckt att det finns brist på tydliga rutiner och riktlinjer som kan följas i sådana ärenden där ett uppbrott med familjen inte är aktuellt, vilket komplicerar arbetet med hedersärenden ännu mer. En slutsats som kan även dras är att det finns ett stort behov av att förbättra långsiktiga insatser för hedersutsatta.

Brister på sådana insatser och riktlinjer kan orsaka både frustration och stress hos socialarbetaren, med tanke på att hen ser problemet och vill hjälpa de utsatta men inte riktigt kan på grund av sådana brister och begränsningar. Genom att tydliggöra riktlinjerna och erbjuda varierande typer av insatser, där det finns långsiktighet och arbete på hemmaplan, kan mer utsatta inkluderas och få den hjälp och stöd som de behöver. Det är också nödvändigt att arbeta för att minska stigmatiseringen av uttryck som "hederskultur" och "hedersrelaterat våld". Genom att göra detta kan vi främja en mer konstruktiv dialog och spridning av kunskap på olika nivåer, inklusive politiker, socialarbetare, skolor och invandrargrupper. Vidare framhävs vikten av att förbättra och stärka integrationsprocesser.

6.3 Förslag till vidare forskning

Skrivandet av vår uppsats har väckt flera vidare forskningsfrågor hos oss. Vi har märkt att det finns ett behov av att vidare studera och djupare undersöka hur kunskapsbrist och stereotyper kan bidra till brister i samverkan. Vidare forskning kan också undersöka effektiva metoder för att öka kunskap, förståelse och medvetenhet om hedersrelaterat våld och förtryck bland yrkesverksamma. Ett ytterligare förslag är att studera vilka specifika utbildningsbehov det finns bland lärare, skolpersonal och föräldrar när det gäller att hantera hedersproblematiken

7. Referenser

- Baianstovu, Rúna & Gramnaes, Emmie Särnstedt (2022) *Socialt hållbart arbete med hedersrelaterat våld och förtryck i Örebro län 2022. En intersektionell behovsinventering*. Örebro universitet, Repro september/2022
- Baianstovu, Rúna (2017) *Heder: hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*. Upplaga 1. Lund: studentlitteratur
- Baianstovu, Rúna (2012) *Mångfald som demokratins utmaning. En studie av hur socialtjänsten som välfärdsbyråkrati och moralisk samhällsinstitution förstår och hanterar kulturell mångfald*. Örebro Universitet, Repro september/2022
- Baianstovu, Rúna, Sofia Strid, Hanna Cinthio, Emmie Särnstedt Gramnaes & Jan-Magnus Enelo (2019) *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro Universitet Rapport november /2019. Örebro: TrioTryck AB.
- Bock, Linda (2011) *Tolv år sedan Pela sköts till döds*.
[<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tolv-ar-sedan-pela-skots-till-dods> Hämtat 2023-05-01].
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Liber: AB.
- Durkheim, Émile (1983). *Själv mordet*. Lund:Argos.
- Durkheim, Émile (1984). *The division of labour in society*. Basingstoke: Macmillan.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm. Liber.
- Ghadimi, Mariet (2007). ”Om kravet på oskuld: en studie av flickors respektive pojkers föreställningar”, I *Socialvetenskaplig tidskrift*
- Grutzky, Eduardo & Åberg, Lars (2013) *Heder och samvete*. Fri tanke
- Guber, Sabine (2011) *IN THE NAME OF ACTION AGAINST “HONOUR-RELATED” VIOLENCE: National nations, gender, and boundaries in the Swedish school’s ambitions to combat violence and oppression*. Versita. [<https://storage.googleapis.com/jnl-uh-j-njmr-files/journals/1/articles/45/submission/proof/45-1-87-1-10-20200328.pdf> Hämtat 2023- 04-20].
- Halvardson, Sven & Gunner, Göran (2005) *Jag behöver rötter och vingar: om assyrisk/syriska identiteter i Sverige*. Stockholm: Artos & Norna bokförlag.
- Hansson, Merike (2010) *Perspektiv på manlighet och heder*. Gothia
- Hedersförtryck. *Lagstiftning och mänskliga rättigheter*.
<https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/lagstiftning-och-manskliga-rattigheter/> [2023-05-27].

Hussein, Jamila (2017) *Heder och hedersvåld: Berättelser, fakta, fördomar*. Göteborg: Bokförlaget korpen.

Jakobsson, Inga-Lill & Lundgren, Marianne (2013) *Samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd*. Natur & Kultur.

Jönsson, Nils (2022) *Sahlin om fallet Fadime: En slöja som rycktes bort*. [<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/mordet-pa-fadime-vackte-sverige-till-liv> Hämtat 2023-04-29].

Larsen, Ann Kristin (2019) *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 2. Malmö. Gleerups

Mattsson, Tina (2021). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Upplaga 3 Malmö:Gleerups Utbildning.

Payne, Malcolm (2015): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Polisen (2022) *Hedersrelaterade brott – fakta om*. [<https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/hedersrelaterade-brott/> Hämtat: 2023-05-21]

Rennstann, Jens & Wästerfors, David (2022). Att analysera kvalitativt material I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm. Liber AB

Repstad, Pål (2005) *Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Riksdagen (2020) *Nationell statistik om hedersrelaterat våld och förtryck*. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/interpellation/nationell-statistik-om-hedersrelaterat-vald-och_H810100 Hämtat 2023-04-27].

Rosengren, Ida (2022) *Föräldraskapsstöd ger nyanlända föräldrar mer förtroende för vård och socialtjänst*. [<https://www.lansstyrelsen.se/skane/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---skane/2022-03-08-foraldraskapsstod-ger-nyanlanda-foraldrar-mer-fortroende-for-var-d-och-socialtjanst.html> Hämtat 2023-05-15]

Schlytter, Astrid & Rexvid, Devin (2016) *Mäns heder. Att vara både offer och förövare*. Upplaga 1. Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (2019) *Ett liv utan våld och förtryck. Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck*. [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf> Hämtat 2023-05-04].

Socialstyrelsen (2021) *Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Ett utbildningsmaterial för dig som arbetar inom socialtjänsten*. [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-11-7607.pdf> Hämtat 2023-05-07].

Socialtjänstlag (SFS 2001:453)

Svensson, Peter & Wästerfos, David (2022) Om samhällsvetenskapens natur. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm. Liber AB

Vetenskapsrådet (2017) God forskningssed. Stockholm

Zachariasson, Helena (2017) *Fadimes kamp för sin frihet*.

[<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fadimes-kamp-for-sin-frihet> Hämtat 2023-05-01].

Wigg, Ulrika (2008) *Bryta upp och börja om: berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet*, doktorsavhandling, Institution för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet

Öberg, Peter (2022). Livshistorieintervjuer I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm. Liber

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 - Informationsbrev

Informationsbrev

Bilaga 1

Projektens titel:	Datum:
Studentansvariga:	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040- 6657000 Utbildning: Socionomprogrammet

Information om projektet (Inled med en kort presentation av dig själv, tydlig information om projektet, syfte, tillvägagångssätt, hantering av data publicering samt rikta informationen till den det berör):

Härmed tillfrågas Du om deltagande i studien

8.2 Bilaga 2 - Samtycke från deltagare

Samtycke från deltagare i projektet

Bilaga 2

Projektets titel: <i>(ifylles av student)</i>	Datum: <i>(ifylles av student)</i>
Studieansvarig/a: <i>(ifylles av student)</i>	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000
Din E-post	Utbildning:
<p>Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.</p>	

Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:
Datum:
Deltagarens underskrift:

8.3 Bilaga 3 - Medgivande från handledare

Undertecknat medgivande från handledare

Bilaga 3

Projektets titel:

Studieansvarig/a: (student/er)

Utbildning / nivå:

Handledare:

.....

Datum:

Underskrift:

Namnförtydligande:

.....

” Undertecknad handledare har läst igenom ansökan och kontrollerat att den är komplett och begriplig.”

8.4 Bilaga 4 - Tillstånd från verksamhetschef

Tillstånd från verksamhetschef/motsvarande

Bilaga 4

Projektets titel:

Studieansvarig/a: (student/er)

Utbildning / nivå:

Härmed ger jag följande student/er vid Malmö universitet tillstånd att genomföra ovanstående undersökning i min verksamhet.

Namn:

.....

Verksamhetschef/motsvarande vid:

.....

Datum:

Underskrift:

Namnförtydligande:

.....

8.5 Bilaga 5 - Intervjufrågor

Kan du berätta lite om dig själv och din yrkesroll?

Hur länge har du arbetat med frågor kring hedersrelaterat våld?

Vilken typ av arbete utför du inom området hedersrelaterat våld?

Hur ofta stöter du på fall av hedersrelaterat våld i ditt arbete?

Vilka är de vanligaste formerna av hedersrelaterat våld som ni har sett i er verksamhet?

Hur hjälper ni offren för hedersrelaterat våld att få tillgång till rättshjälp och stöd?

Vilka riktlinjer och rutiner följer ni för att skydda offren för hedersrelaterat våld och deras familjer?

Vilka resurser finns tillgängliga för offren för hedersrelaterat våld?

Vilken typ av stöd och hjälp erbjuds förövare av hedersrelaterat våld för att förebygga och bryta mönstret av våld?

Vad kan göras för att förbättra tillgången till dessa resurser?

Hur mäter ni effektiviteten av era insatser mot hedersrelaterat våld?

Har ni planer för att utöka era insatser mot hedersrelaterat våld, vilka?

Vilka åtgärder tillämpar ni för att förebygga hedersrelaterat våld?

Hur arbetar ni med att öka medvetenheten om hedersrelaterat våld i samhället?

Vilka är de vanligaste myterna om hedersrelaterat våld, och hur kan dessa myter bekämpas?

Vilka typer av utbildningar och utvecklingsprogram erbjuder ni för att stärka kunskapen och kompetensen hos era anställda i arbetet mot hedersrelaterat våld?

Hur samarbetar ni med andra organisationer och myndigheter för att bekämpa hedersrelaterat våld?

Vilken roll spelar sociala skyddsnät i att skydda offer för hedersrelaterat våld?

Hur kan dessa skyddsnät förbättras för att bättre stödja offren?

Vilka brister ser du när det gäller att förhindra och bekämpa hedersrelaterat våld?

Vilka begränsningar finns det för offren av hedersrelaterat våld när det gäller att söka hjälp och skydd?

Hur kan vi arbeta för att bryta tystnaden kring hedersrelaterat våld och främja en öppen dialog?

Vilken roll spelar kulturella normer och traditioner i uppkomsten av hedersrelaterat våld.

Hur kan dessa normer och traditioner utmanas för att förhindra våldet?

Hur påverkar kulturella och traditionella normer samhällets hantering av hedersrelaterat våld?

Vilka är de största utmaningarna för att identifiera och hantera hedersrelaterat våld i samhället?

Vilka ytterligare utmaningar möter ni i ert arbete mot hedersrelaterat våld och hur hanterar ni dem?

Vilka åtgärder tycker du behövs för att förbättra stödet till personer som utsätts för hedersrelaterat våld?

Vilka är de vanligaste myterna om hedersrelaterat våld, och hur kan dessa myter bekämpas?

Vilka framsteg har gjorts när det gäller att bekämpa hedersrelaterat våld, och vad behöver vi göra mer av för att förhindra det?

Vilka åtgärder kan vidtas för att stärka socialarbetarnas förmåga att hantera dessa utmaningar?